

ONDERZOEKSRAPPORT

Beheer van sporthallen en sportparken (fase 2)

juni 2014

Rekenkamer Amsterdam

stadsdeelonderzoek

Onderzoeksrapport

Beheer van sporthallen en sportparken (fase 2)

juni 2014

colofon

Rekenkamer Stadsdelen Amsterdam

directeur: dr. Jan de Ridder

onderzoekers: drs. J. van Leuken (projectleider)

drs. Johan de Groot (onderzoeker)

drs. Wendy Hauwert (onderzoeker)

onderzoeksperiode: juni 2013 t/m mei 2014

Leeswijzer

Voor u ligt het onderzoeksrapport van de Rekenkamer Stadsdelen Amsterdam ('de rekenkamer') van het onderzoek naar het beheer van sporthallen en sportparken fase 2 in de stadsdelen Centrum, Nieuw-West, Noord, Oost, Zuid en Zuidoost.

In dit onderzoek staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

In hoeverre zijn er bij verschillen in gemeentelijk beheer en exploitatie van sportaccommodaties verschillen te zien in doelmatigheid?

Het volledige rapport van de rekenkamer bestaat uit twee delen: het bestuurlijk rapport (deel 1) en het onderzoeksrapport met bijlagen (deel 2). In het bestuurlijk rapport geeft de rekenkamer de belangrijkste bevindingen, conclusie, analyse en aanbevelingen weer. Het concept bestuurlijk rapport met daarin de belangrijkste conclusies en aanbevelingen zal aan het college van B&W en de bestuurscommissies worden toegezonden. Wij stellen, gezien de invoering van verlengd bestuur per 19 maart 2014, voor dat het college het MOHA, de bestuurscommissies in Centrum, Nieuw-West, Noord, Oost, Zuid en Zuidoost betreft bij één gezamenlijke reactie.

Het onderzoeksrapport bevat in detail de bevindingen en beantwoording van de onderzoeksvragen. In het onderzoeksrapport zijn de bevindingen van dit onderzoek meer in detail weergegeven.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
1.1	Aanleiding en doelstelling onderzoek	7
1.2	Doel, probleemstelling en onderzoeksvragen 2 ^{de} fase	8
1.3	Normenkader	11
1.4	Aanpak	11
1.5	Leeswijzer	12
2	Vijf sportaccommodaties	13
2.1	Stadsdeel Centrum: Sporthal Oostenburg	13
2.2	Stadsdeel Nieuw-West: Calandhal	18
2.3	Stadsdeel Oost: Zeeburghal	24
2.4	Stadsdeel Zuid: Sporthal De Pijp	30
2.5	Stadsdeel Zuidoost: Bijlmer Sportcentrum	37
3	Vergelijking sporthallen	45
3.1	Inleiding	45
3.2	Vergelijking 1: beheer en exploitatie door gemeente of een commerciële partij	46
3.3	Vergelijking 2: beheer en exploitatie bij gemeente of een stichting	49
3.4	Vergelijking 3: particuliere commerciële exploitatie of exploitatie door stichting	54
3.5	Conclusies	56
4	Sportparken; kosten onderhoud voetbalvelden	59
4.1	Stadsdeel Noord	59
4.2	Stadsdeel Oost	61
4.3	Vergelijking kosten (dagelijks) onderhoud voetbalvelden	62

4.4	Conclusies	64
	Bijlage 1 - Overzicht met geraadpleegde documenten	67
	Bijlage 2 - Overzicht met geïnterviewde en geraadpleegde personen	71
	Bijlage 3 - Specificatie economisch rendement sporthal De Pijp	73
	Bijlage 4 - Verzameling en bewerking informatie	75

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doelstelling onderzoek

De gemeente Amsterdam vindt sport essentieel voor de lichamelijke en geestelijke ontwikkeling van mensen, in het bijzonder voor kinderen. De gemeente heeft haar missie op het gebied van de sport in het Sportplan 2009-2012 verwoord als *alle Amsterdammers een leven lang actief*. In het concept Sportplan 2013-2016 blijft deze missie gehandhaafd. De gemeente wil dat de sport breed toegankelijk is via een passend aanbod van onder meer sporthallen en sportparken. Voor de gemeente zijn deze accommodaties een basisvoorziening. Van de gebruiker wordt een bijdrage verwacht in de vorm van een redelijk tarief. De gemeente draagt aan deze voorzieningen bij door subsidie bij de bouw, aanleg, onderhoud en exploitatie

De politieke belangstelling voor een doelmatig beheer en exploitatie van sportaccommodaties blijkt uit een initiatiefvoorstel en twee ingediende moties in de afgelopen jaren. In een aangenomen motie (VVD, 2011) wordt het college gevraagd om inzicht in de uitgaven aan sport per stadsdeel en een plan om het maatschappelijke en financiële rendement van sportsubsidies en accommodatiekortingen te vergroten.¹ Het door het college ondersteunde initiatiefvoorstel (GL, 2012) verzoekt om een centrale aansturing van de verhuur van sportaccommodaties.² Dit moet leiden tot een actieve bemiddeling bij het vinden van geschikte accommodaties en sportmogelijkheden voor Amsterdammers en tot ondersteuning aan beheerders van accommodaties. Bij dit voorstel heeft de raad bovendien een motie (GL, D66, PvdA en VVD, 2012) aangenomen waarin het college wordt verzocht om stadsdelen in de gelegenheid te stellen het beheer van sportparken of sporthallen aan een stichting te geven.³ Het oogmerk moet hierbij een intensivering van het gebruik van deze sportaccommodaties zijn.

Het beheer en de exploitatie van sporthallen en sportparken zijn niet kostendekkend. Uit de begrotingen 2013 van de centrale stad en de stadsdelen blijkt dat er in het totaal € 83 miljoen wordt uitgegeven aan sport, waarvan ongeveer € 54 miljoen bestemd is voor de sportaccommodaties. Aan opbrengsten staat daar een bedrag van circa € 17 miljoen tegenover. De doelmatigheid bij de sportaccommodaties krijgt al langer aandacht. In het Bestuursakkoord Stadsdelen 2002-2006 was juist daarom het verbeteren van de systematiek van onderhoud en beheer van de sportaccommodaties een belangrijke doelstelling.

In de afgeronde raadsperiode stond het budget van de centrale stad en de stadsdelen onder druk als gevolg van de economische ontwikkelingen en rijksbezuinigingen.

¹ Motie van het raadslid de heer Benjamin inzake de begroting voor 2012 (rendement sportsubsidies), 2011 afd. 1 nr. 1066.

² Het sportschakelpunt: de centrale plek voor vraag en aanbod van sportruimtes van 3 juli 2012 van raadslid Van Roemburg en de bestuurlijke reactie daarop zoals aangenomen in de raadsvergadering van 19 december 2012.

³ Motie Ruimte voor initiatief zoals aangenomen in de raadsvergadering van 19 december 2012.

De gemeente wil (Kadernota 2013) besparingen realiseren door het efficiënter inrichten en standaardiseren van dienstverlening en bedrijfsvoering en door het 'ontdubbelen' van taken tussen stadsdelen en diensten. De financiële functie wordt verbeterd door de invoering van één financieel administratiesysteem, een centrale ramings- en bekostigingsfunctie en een investeringsstrategie. Daarnaast is vanwege de Wet afschaffing deelgemeenten besloten tot een nieuwe bestuurlijke inrichting. De verwachting is dat de stadsdelen bestuurlijke bevoegdheden zullen houden als territoriale bestuurscommissies.

Gezien deze belangen en ontwikkelingen acht de rekenkamer onderzoek naar het beheer en de exploitatie van sporthallen en sportparken zinvol. Het doel van het onderzoek is het verkrijgen van inzicht over de doelmatigheid van het gemeentelijk beleid, beheer en de exploitatie van sporthallen en sportparken. Daarbij wordt onder gemeentelijk beheer ook verstaan het beheren van accommodaties die door derden geëxploiteerd worden.

Dit onderzoek is verdeeld in twee fasen. In de 1ste fase is geïnventariseerd welke informatie beschikbaar is over het algemeen sportbeleid, specifiek accommodatiebeleid en de kosten en opbrengsten per sportaccommodatie in de stadsdelen. Deze fase is afgerond en de resultaten daarvan zijn gepubliceerd door middel van een rekenkamerbrief (2 mei 2013). Dit deel van het onderzoek leidde tot de conclusie dat informatie over de kosten en opbrengsten per sportaccommodatie in drie van de vier onderzochte stadsdelen beperkt was. Bovendien varieerde de kwaliteit sterk per stadsdeel. Op grond daarvan deed de rekenkamer aan het College van B&W en de dagelijks besturen de aanbeveling om pas een definitieve invulling aan de beoogde bezuinigingen op het gebied van sport te geven als er inzicht zou komen in de huidige kosten en opbrengsten van accommodaties en inzicht in de mogelijke vormen van beheer en exploitatie.

1.2 Doel, probleemstelling en onderzoeksvragen 2de fase

De 2de fase van het onderzoek betreft een onderzoek, waarbij specifieke accommodaties worden onderzocht. Het doel van de 2de fase van het onderzoek is om meer inzicht te krijgen in de samenhang tussen vormen van gemeentelijk beheer en exploitatie en doelmatigheid bij de uitvoering. Daarbij gaat het om gemeentelijk beheer en exploitatie in ruime zin. Wij verstaan daar - naast beheer en exploitatie door gemeentelijke afdelingen - ook gemeentelijke sportaccommodaties onder die beheerd en geëxploiteerd worden door derden, zowel commerciële als niet-commerciële partijen.

Hoofdvraag

In het onderzoek is de algemene vraag in hoeverre het beleid en de uitvoering van het beheer en de exploitatie van sporthallen en sportparken doelmatig zijn. In de 2^e fase vullen we die vraag in door op zoek te gaan naar verschillen in doelmatigheid.

De vraag luidt:

In hoeverre zijn er bij verschillen in gemeentelijk beheer en exploitatie van sportaccommodaties verschillen te zien in doelmatigheid?

Onderzoeksvragen

De hoofdvraag is uitgewerkt in twee onderzoeksvragen. In de eerste vraag gaat het om verschillen in beheer en exploitatie die samenhangen met de rol die de gemeente zich zelf hierbij geeft. Ofwel met de vraag of de gemeente het beheer en de exploitatie zelf doet (gemeentelijke afdelingen) of overlaat aan andere partijen. Bij de tweede vraag gaat het om de schaalgrootte. Zijn sportaccommodaties die in samenhang worden beheerd doelmatiger of is juist kleinschaligheid een voordeel?

Vanwege praktische redenen hebben we de eerste vraag gekoppeld aan sporthallen en de tweede aan sportparken (zie tabel 1.1).

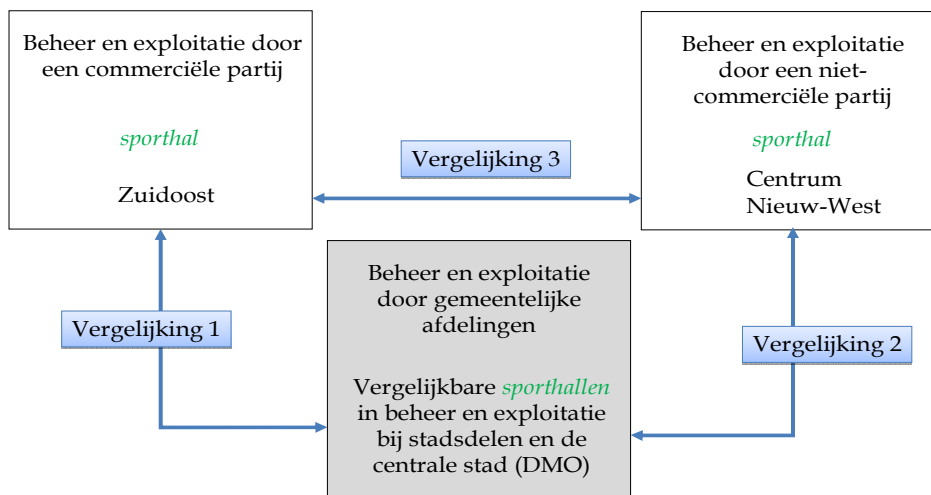
Tabel 1.1 - Onderzoeksvragen 2de fase ten aanzien van sporthallen en sportparken

Soort accommodatie	Onderzoeksvraag
Sporthallen	<i>Vergelijking niet-gemeentelijke partijen en gemeentelijke afdelingen</i> 1. In hoeverre is er bij beheer en exploitatie van sporthallen door niet-gemeentelijke partijen sprake van meer of minder doelmatigheid dan bij beheer en exploitatie door gemeentelijke afdelingen?
Sportparken	<i>Vergelijking schaalgrootte</i> 2. In hoeverre is er bij meer schaalgrootte sprake van meer of minder doelmatigheid bij het beheer en de exploitatie van sportparken?

Bij de *eerste vraag* gaat het om de doelmatigheid bij de gemeentelijke sporthallen. Bij deze vraag hanteren we een indeling in beheer en exploitatie door gemeentelijke afdelingen en niet-gemeentelijke partijen. In het eerste geval liggen het beheer en de exploitatie bij de gemeente. In het tweede geval maken we nog een nader onderscheid tussen twee soorten niet-gemeentelijke partijen: een commerciële partij (bijvoorbeeld een BV) en een niet-commerciële partij (bijvoorbeeld een stichting).⁴ We willen op basis hiervan in totaal drie paarsgewijze vergelijkingen maken. Een vergelijking tussen een gemeentelijke afdeling en een commerciële partij, een gemeentelijke afdeling en een niet-commerciële partij en tussen een commerciële en niet-commerciële partij (zie figuur 1.1).

⁴ We willen benadrukken dat het hierbij om een indeling in basisvormen van beheer en exploitatie gaat. Er zijn namelijk ook verschillende tussenvormen mogelijk. Zo kan het zijn dat het beheer en de exploitatie grotendeels zijn ondergebracht in een stichting maar het groot onderhoud bijvoorbeeld nog wel door een afdeling van het stadsdeel wordt gedaan.

Figuur 1.1 - Onderzoeksvraag 1 in drie vergelijkingen

Alleen stadsdeel Zuidoost heeft een sporthal in eigendom (gemeentelijke sporthal) waarbij het beheer en de exploitatie bij een commerciële partij zijn ondergebracht. In ons onderzoek is Zuidoost daarom als uitgangspunt bij vergelijking 1 genomen. Het Bijlmer Sportcentrum wordt in de 1^e vergelijking vergeleken met de door stadsdeel Zuid beheerde en geëxploiteerde sporthal De Pijp.

In de 2^e vergelijking worden twee varianten uitgewerkt van een exploitatie door een stichting en door een stadsdeel. In de eerste variant staat de exploitatie van een enkele sporthal centraal. Dit betreft de exploitatie van sporthal Oostenburg door Stichting Space en sporthal Zeeburg door stadsdeel Oost. In de tweede variant staat een sportcomplex centraal. Het gaat om de exploitatie van sportcomplex Calandhal in stadsdeel Nieuw-West door stichting Sportcomplex Calandhal en De Pijp, geëxploiteerd door het stadsdeel, in Zuid.

In de 3^e vergelijking wordt de exploitatie door een particuliere commerciële exploitant vergeleken met exploitatie door een stichting. Hierbij gaat het om De Calandhal en het Bijlmer Sportcentrum.

Bij de *tweede vraag* gaat het om de doelmatigheid bij de gemeentelijke sportparken. Om praktische redenen hebben we ons hierbij beperkt tot de sportparken in de stadsdelen Noord en Oost. Stadsdeel Noord beheert 18 wedstrijdvelen op gras en 6 wedstrijdvelen op kunstgras op totaal 10 sportparken. Stadsdeel Oost beheert 20,5 wedstrijdvelen op gras en 18,5 op kunstgras op totaal 4 sportparken.⁵

⁵ Bron: Validatie gegevens begrotingen sport stadsdelen Amsterdam, BMC, in opdracht van de gemeente Amsterdam (DMO), maart 2013 en opgave DMO.

1.3 Normenkader

In tabel 1.2 zijn de hierboven genoemde onderzoeksvragen opgenomen inclusief de normen die gehanteerd worden en een bijbehorende toelichting.

Tabel 1.2 – Normen onderzoeksvragen 1 en 2 met bijbehorende toelichting

	Onderzoeksvragen	Normen	Toelichting
1	In hoeverre is er bij beheer en exploitatie van sporthallen door niet-gemeentelijke partijen sprake van meer of minder doelmatigheid dan bij beheer en exploitatie door gemeentelijke afdelingen?	Meer doelmatigheid is meer gebruikers (of meer verschillende of meer tevreden gebruikers) per euro aan kosten	Te toetsen aan: het economisch rendement: - dekkingspercentage, - exploitatietekort per m ² , - exploitatietekort per bezoeker het sociaal rendement: - bezettingspercentage - aantal verhuurde uren - aantal bezoekers per uur
2.	In hoeverre is er bij meer schaalgrootte sprake van meer of minder doelmatigheid bij het beheer en de exploitatie van sportparken?	Meer doelmatigheid is minder kosten per veld	Te toetsen aan de onderhoudskosten per voetbalveld (per sportpark).

Onze norm voor doelmatigheid voor sporthallen toetsen we aan het economisch rendement en het sociaal rendement van de accommodatie. Voor het economisch en sociaal rendement gebruiken we een aantal toetsaspecten. Onze norm voor doelmatigheid voor sportparken toetsen we aan de gemiddelde onderhoudskosten per veld.

We hebben niet de pretentie om met de beantwoording van onze onderzoeksvragen een algemene causale relatie tussen bepaalde vormen van beheer en doelmatigheid aan te tonen. We beschrijven de Amsterdamse situatie en gaan na of we iets kunnen leren van eventuele verschillen in doelmatigheid. Het eindresultaat is in sterke mate afhankelijk van de kwaliteit van de aanwezige informatie.

1.4 Aanpak

De twee onderzoeksvragen uit de 2de fase van het onderzoek zijn beantwoord door bestudering en onderling vergelijking van de gegevens van een aantal 'casussen'. De vergelijking is gemaakt voor de periode 2010 tot en met 2012. De keuze van de accommodaties hing af van de beschikbare informatie en de onderlinge vergelijkbaarheid van de sportaccommodaties.

Daartoe is voor de sporthallen eerst basisinformatie verzameld bij de stadsdelen en de centrale stad over het bouwjaar, het aantal zalen, de grootte van de zalen en het

gebruik (in aantallen bezoekers en m²-gebruik)⁶. Verder is geïnventariseerd in hoeverre informatie beschikbaar was over kosten en opbrengsten, diversiteit in gebruik en tevredenheid van de gebruikers van de accommodaties. Op basis hiervan is een selectie gemaakt van de sporthallen die voldoende onderling vergelijkbaar zijn. Uiteindelijk leidde dit tot de keuze van de volgende hallen:

Centrum:	Oostenburghal
Nieuw-West:	Calandhal
Oost:	Zeeburghal
Zuid:	Sporthal De Pijp
Zuidoost:	Bijlmer Sportcomplex

Voor de sportparken is informatie verzameld over de grootte, het jaar van aanleg, het aantal velden, de verschillende typen sport die op het park beoefend worden, het gebruik en de kosten en opbrengsten van het park. De sportparken zijn onderling vergeleken op grond van de (dagelijkse) onderhoudskosten per voetbalveld. Daarbij is een onderscheid gemaakt naar natuur- en kunstgrasvelden. Bij dit onderdeel is gekozen voor het vergelijken van de sportparken in stadsdeel Noord en Oost.

1.5 Leeswijzer

Achtereenvolgens worden in deze rapportage behandeld:

- de gegevens die de rekenkamer heeft verkregen over de vijf sporthallen in het onderzoek (Hoofdstuk 2);
- een vergelijking van het economisch en het sociaal rendement van de vijf sporthallen (Hoofdstuk 3);
- de gegevens over de sportparken en de vergelijking van de onderhoudskosten van de voetbalvelden in stadsdeel Noord en Oost (Hoofdstuk 4).

⁶ Onder bezoekers wordt verstaan het aantal bezoeken van scholen, sportverenigingen die actief deelnemen aan een activiteit in het sportcomplex; geen toeschouwers.

2 Vijf sportaccommodaties

In dit hoofdstuk worden de gegevens gepresenteerd die verzameld zijn over de vijf binnensportaccommodaties. De vijf hieronder volgende paragrafen kennen elk dezelfde opbouw. Achtereenvolgens gaan we in op de volgende gegevens:

- de basisgegevens van de sporthal(len)
- het gebruik van de hal in uren
- de kosten en opbrengsten die met de hal gemoeid zijn
- gegevens over het economisch rendement
- gegevens over het sociaal rendement.

Voor het berekenen van de relevante gegevens is gebruik gemaakt van door de stadsdelen en DMO aangeleverde informatie. We hebben echter ook zelf informatie verzameld bij de accommodaties, omdat die informatie bij DMO en de stadsdelen niet aanwezig was. Soms hebben we op grond van de verzamelde gegevens schattingen moeten maken⁷.

2.1 Stadsdeel Centrum: Sporthal Oostenburg

2.1.1 Basisgegevens

Sportaccommodatie Oostenburg in stadsdeel Centrum bestaat uit één hal van (48 x 29) 1.392 m². Veel andere voorzieningen biedt de hal niet. Er is horeca en er is een eigen opslagruimte voor gebruikers. Jaarlijks kent de hal ongeveer 57.000 bezoekers volgens de opgave van de Stichting Space, die de hal in opdracht van het stadsdeel exploiteert.

In onderstaande tabel zijn de belangrijkste basisgegevens van het sportcomplex in stadsdeel Centrum opgenomen.

Tabel 2.1 - Basisgegevens sporthal Oostenburg stadsdeel Centrum

Basisgegevens	
Bouwjaar	1990
Type accommodatie	alleen een sporthal
Vorm van beheer	beheer door stichting
Aantal zalen	1
	oppervlakte in m ²
Sporthal	1.392 m ²
<i>Bezoek</i>	
2010	57.871
2011	55.426
2012	57.616
<i>Aantal openstellingsuren</i>	
2010	4.508

⁷ In bijlage 4 wordt de verzameling en bewerking van informatie nader beschreven.

Basisgegevens	
2011	4.508
2012	4.508
Norm openstellingsuren	4.240
<i>Aantal FTE</i>	
2010	4,0
2011	4,0
2012	4,0

Naast de openstellingsuren die door de stichting Space zijn opgegeven is in de tabel ook het aantal mogelijke openstellingsuren opgenomen. Dit is het - door de rekenkamer genormeerde - aantal mogelijke uren per jaar dat de accommodatie geopend kan zijn voor activiteiten.

2.1.2 Gebruik (uren)

Verschillende groepen maken gebruik van de sporthal. Het aantal uren dat zij gebruiken is verdeeld in de categorieën onderwijs, sport, overheid, welzijn en overig/particulier.

In onderstaande tabel is het totaal aantal uren per categorie voor de onderzochte periode opgenomen.

Tabel 2.2 - Gebruik totale uren sporthal Oostenburg stadsdeel Centrum

Categorie	Gebruik 2010		Gebruik 2011		Gebruik 2012	
	uren	%	uren	%	uren	%
Onderwijs	745	22,0%	745	22,4%	795	23,2%
Sport	941	27,8%	891	26,8%	778	22,7%
Overheid	561	16,6%	602	18,1%	600	17,5%
Welzijn	769	22,7%	769	23,1%	779	22,7%
Overig/particulier	366	10,8%	320	9,6%	478	13,9%
Totaal	3.382	100,0%	3.326	100,0%	3.431	100,0%

De verdeling over de vijf belangrijkste onderscheiden groepen is in alle jaren vrij gelijkmatig verspreid. De categorie sport nam in 2010 en 2011 de meeste uren voor haar rekening gevolgd door welzijn, onderwijs en overheid. In 2012 nam het aantal uren van de sportverenigingen iets af, waardoor het onderwijs de grootste afnemer van uren werd.

2.1.3 Kosten en opbrengsten

Hieronder is een overzicht opgenomen van de kosten en opbrengsten in 2010, 2011 en 2012 van de sporthal.

Tabel 2.3 - Totale kosten en opbrengsten sporthal Oostenburg stadsdeel Centrum

Categorie	2010		2011		2012	
	€	%	€	%	€	%
Opbrengsten						
Onderwijs	€ 21.003	4,4%	€ 19.402	3,8%	€ 20.799	4,1%
Welzijn	€ 21.185	4,5%	€ 28.701	5,7%	€ 18.776	3,7%
Sport	€ 49.528	10,4%	€ 45.133	8,9%	€ 50.586	10,0%
Reclame	€ 1.211	0,3%	€ 95	0,0%		
Subsidie	€ 382.186	80,4%	€ 411.212	81,5%	€ 415.813	82,2%
Totaal	€ 475.113	100,0%	€ 504.543	100,0%	€ 505.974	100,0%
Totaal (excl. subsidie)	€ 92.927		€ 93.331		€ 90.161	
Kosten						
Personeelskosten	€ 180.175	54,5%	€ 183.850	54,3%	€ 187.600	53,5%
Huur	€ 43.024	13,0%	€ 43.671	12,9%	€ 44.632	12,7%
Energie/water	€ 27.764	8,4%	€ 26.975	8,0%	€ 26.959	7,7%
Onderhoud	€ 71.060	21,5%	€ 72.699	21,5%	€ 80.995	23,1%
Uitbesteed werk	€ 1.538	0,5%	€ 1.513	0,4%	€ 525	0,1%
Belastingen/verzekeringen	€ 1.425	0,4%	€ 1.132	0,3%	€ 683	0,2%
Marketing	€ 566	0,2%	€ 642	0,2%	€ 2.749	0,8%
Overige kosten	€ 5.343	1,6%	€ 8.236	2,4%	€ 6.467	1,8%
Kapitaallasten	-		-		-	
Totaal	€ 330.895	100,0%	€ 338.718	100,0%	€ 350.610	
Totaal (excl. kapitaallasten/huur)	€ 287.871		€ 295.047		€ 305.978	
Exploitatietekort (totaal excl. kapitaallasten/huur en subsidie)	-€ 194.944		-€ 201.716		-€ 215.817	

De kosten van de sporthal bedroegen in 2010 € 404.103,- en ze lieten in de jaren daarna een stijging zien. Dit komt vooral door een lichte stijging van de onderhoudskosten.

De opbrengsten tonen een stijging; dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de gestegen subsidie, namelijk een exploitatiebijdrage. De opbrengsten, exclusief subsidie, waren in 2010 € 92.927,- en in 2012 € 90.161,-.

2.1.4 Economisch rendement

Voor het onderzoeken van het economisch rendement onderscheidt de rekenkamer de volgende toetsaspecten:

- het dekkingspercentage van de sporthal
- het exploitatietekort per m²
- het exploitatietekort per bezoeker.

Voor de sporthal Oostenburg zijn in de volgende tabel de resultaten opgenomen.

Tabel 2.4 - Economisch rendement sporthal Oostenburg stadsdeel Centrum

Sporthal Oostenburg	2010	2011	2012
Dekkingspercentage:			
Opbrengsten (excl. subsidie)	€ 92.927	€ 93.331	€ 90.161
Kosten (excl. kap.lasten/huur)	€ 287.871	€ 295.047	€ 305.978
Dekkingspercentage	32,3%	31,6%	29,5%
Exploitatiekorting per m²:			
Exploitatiekorting (excl. kap.lasten/huur en subsidie)	-€ 194.944	-€ 201.716	-€ 215.817
Oppervlakte	1.392 m ²	1.392 m ²	1.392 m ²
Exploitatiekorting per m ²	-€ 140,05	-€ 144,91	-€ 155,04
Opbrengsten/exploitatiekorting per bezoeker:			
Opbrengsten (excl. subsidie)	€ 92.927	€ 93.331	€ 90.161
Exploitatiekorting (excl. kap.lasten/huur en subsidie)	-€ 194.944	-€ 201.716	-€ 215.817
Aantal bezoekers	57.871	55.426	57.616
Exploitatiekorting per bezoeker	-€ 3,37	-€ 3,64	-€ 3,75

Het dekkingspercentage geeft aan in welke mate de opbrengsten de kosten afdekken. De opbrengsten betreffen niet alleen de directe opbrengsten die verkregen worden via de tarieven maar ook de indirecte opbrengsten zoals pacht of reclame. De opbrengsten zijn exclusief de subsidie.

Het dekkingspercentage was in 2010 32%, in 2011 32% en in 2012 29%.

Het exploitatietekort per m² steeg van € 140,- naar € 155,- in 2012. Ook het exploitatietekort per bezoeker vertoont een stijgende lijn.

2.1.5 Sociaal rendement

Onder het sociaal rendement verstaan we in hoeverre het stadsdeel met haar sportaccommodatie haar burgers bereikt.

Voor het onderzoeken van het sociaal rendement onderscheidt de rekenkamer de volgende toetsaspecten:

- de bezettingspercentages van het sportcomplex
- het bereik naar verschillende doelgroepen
- het gemiddeld aantal gebruikers per uur

Bezetting

Voor het verkrijgen van inzicht in het gebruik van het sportcomplex is gebruik gemaakt van de bezettingsgraad. Dit kengetal drukt de mate uit waarin het sportcomplex bezet is door verhuur voor activiteiten.

De door stichting Space opgegeven openstellingsuren komen niet overeen met de opgegeven bezettingsgraden en de openingstijden van de accommodatie.⁸

De rekenkamer hanteert daarom een theoretische bezettingsgraad. Bij de theoretische bezettingsgraad wordt er van uitgegaan dat op jaarbasis het aantal beschikbare openstellingsuren 4.240 is. De gerealiseerde uren van gebruik worden afgezet tegen de uren die (theoretisch) beschikbaar waren. Als alle uren verhuurd zouden zijn dan is sprake van een volledige bezettingsgraad van 100%.

Tabel 2.5 - Bezettingsgraad sporthal Oostenburg stadsdeel Centrum

Categorie	2010	2011	2012
	%	%	%
Sporthal	79,8%	78,4%	80,9%

De bezettingsgraad van de Oostenburghal laat in de onderzochte periode geringe verschillen zien; het percentage schommelde in de afgelopen jaren rond de 80%.

Bereik doelgroepen

Voor het bereik onder de doelgroepen is onderscheid gemaakt naar de categorieën onderwijs, sport en welzijn, waaronder sportbuurtwerk. Hieronder wordt het aantal bezoekers per categorie weergegeven.

Tabel 2.6 - Sociaal rendement, bereik verschillende doelgroepen, sporthal Oostenburg stadsdeel Centrum

Categorie	Bezoek 2010		Bezoek 2011		Bezoek 2012	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Onderwijs	27.520	47,6%	26.190	47,3%	26.400	45,8%
Sport	17.437	30,1%	18.498	33,4%	19.029	33,0%
Welzijn	12.914	22,3%	10.738	19,4%	12.187	21,2%
Totaal	57.871		55.426		57.616	

Iets minder dan de helft van de bezoekers van de sporthal komt uit het onderwijs, ongeveer een derde bestaat uit leden van sportverenigingen. Bezoekers in het kader van welzijnswerk nemen ongeveer een vijfde voor hun rekening.

⁸ Op basis van de opgave van de openingstijden en het aantal weken openstelling (46 weken) van de stichting Space zouden het aantal openstellingsuren op jaarbasis 4.830 uren moeten zijn.

Bereik per uur

De rekenkamer onderzocht per onderscheiden doelgroep hoeveel gebruikers er gemiddeld bij een verhuurd uur actief een sport of andere activiteit beoefenen. De resultaten hiervan zijn in onderstaande tabel opgenomen.

Tabel 2.7 - Sociaal rendement, bereik doelgroepen per uur sporthal Oostenburg stadsdeel Centrum

Categorie	Gem. bezoek 2010	Bezoek 2011	Bezoek 2012
	aantal	aantal	aantal
Onderwijs	36,9	35,1	33,2
Sport	18,5	20,8	24,5
Welzijn	16,8	14,0	15,6
Totaal	17,1	16,7	16,8

Het aantal gebruikers per verhuurd uur van de sporthal is ongeveer 17. De groepen in het onderwijs zijn aanmerkelijk groter (33 tot 37 personen) dan die van de sportverenigingen en het welzijnswerk (14 tot 25 personen).

2.2 Stadsdeel Nieuw-West: Calandhal

2.2.1 Basisgegevens

Sportaccommodatie Calandhal in stadsdeel Nieuw-West bestaat uit twee sporthallen, twee gymzalen en één dojo. Het aantal zalen is 5, maar doordat één van de sporthallen deelbaar is, zijn 7 zalen beschikbaar.

Andere voorzieningen in het sportcomplex zijn horeca, fitness en fysiotherapie, een aerobicsruimte, een sportdak met ruime faciliteiten en parkeergelegenheid onder de tweede sporthal. De horeca is verpacht en de aerobicsruimte is verhuurd.

Jaarlijks kent de hal ongeveer 350.000 bezoekers (schatting) volgens de opgave van de Stichting sportcomplex Calandhal, die de hal in opdracht van het stadsdeel exploiteert.

In onderstaande tabel zijn de belangrijkste basisgegevens van het sportcomplex in stadsdeel Nieuw-West opgenomen.

Tabel 2.8 - Basisgegevens sportcentrum Calandhal stadsdeel Nieuw-West

Basisgegevens	
Bouwjaar	2007
Type accommodatie	Een combinatie van een sporthal met zalen
Vorm van beheer	Stichting
Aantal zalen	5
	oppervlakte (in M ²)
Sporthal 1	1.344,00
Sporthal 2	1.056,00
Gymzaal 1	308,00
Gymzaal 2	308,00

Basisgegevens	
Dojo	308,00
<i>Bezoek</i>	
schatting	350.000
<i>Aantal openstellingsuren</i>	
2010	4.652
2011	4.652
2012	4.652
Norm openstellingsuren	4.240
<i>Aantal FTE</i>	
2010	6,4
2011	6,8
2012	6,8

Er waren geen cijfers van het bezoek beschikbaar bij stadsdeel Nieuw-West en de Stichting sportcomplex Calandhal voor de jaren 2010, 2011 en 2012. Wel heeft de stichting een schatting opgegeven van het totale gemiddelde aantal bezoekers per jaar.

Naast de openstellingsuren die door de stichting zijn opgegeven is in de tabel ook het aantal mogelijke openstellingsuren opgenomen. Dit is het - door de rekenkamer genormeerde - aantal mogelijke uren per jaar dat de accommodatie geopend kan zijn voor activiteiten.

2.2.2 Gebruik (uren)

Verschillende groepen maken gebruik van de sporthal. Het aantal uren dat zij gebruiken is door ons verdeeld in de categorieën onderwijs, sport, overheid, welzijn en overig/particulier.

In onderstaande tabel is het totaal aantal uren van alleen de twee sporthallen opgenomen per categorie⁹. Dit betreft alleen de uren na 17.00 op werkdagen en de uren in de weekenden. Het betreft gegevens van DMO. Het stadsdeel en de Stichting sportcomplex Calandhal hebben geen gegevens van de overige verhuurde uren.¹⁰

⁹ Van de twee gymzalen en de dojo waren geen gegevens over de verhuurde uren beschikbaar bij DMO, bij het stadsdeel en de Stichting.

¹⁰ De rekenkamer heeft van het stadsdeel wel een weekschema van de verhuur van 2013 van de Calandhal ontvangen. Op basis daarvan heeft de rekenkamer berekend hoeveel uren op jaarbasis er per accommodatieonderdeel verhuurd worden. De rekenkamer constateerde op basis van een vergelijking met de DMO-gegevens dat het schema waarschijnlijk niet compleet is en gebruikers ontbreken. Ook constateerde de rekenkamer dat het totale aantal verhuurde uren via DMO aanzienlijk afweek van de berekende uren van het schema. De rekenkamer heeft op basis van de gemiddelde opbrengsten per uur berekend wat het aantal verhuurde uren zou moeten zijn gezien de opbrengsten in de jaarrekeningen 2010, 2011 en 2012. Ook daaruit bleek dat het aantal uren aanzienlijk afweek van het aantal dat op basis van de opgegeven bezettingspercentages en de openstellingsuren berekend is.

Tabel 2.9 - Gebruik totale uren Calandhal stadsdeel Nieuw-West (2 sporthallen)

Categorie	Gebruik 2010		Gebruik 2011		Gebruik 2012	
	uren	%	uren	%	uren	%
Onderwijs	0	0,0%	7	0,2%	1	0,0%
Sport	2.602	64,0%	1.593	40,7%	2.315	58,1%
Overheid	567	13,9%	491	12,5%	507	12,7%
Welzijn	0	0,0%	0	0,0%	9	0,2%
Overig/particulier	899	22,1%	1.826	46,6%	1.150	28,9%
Totaal	4.067	100,0%	3.916	100,0%	3.982	100,0%

In de avonduren en in de weekends zijn sportverenigingen de belangrijkste gebruiker van de Calandhal. Het aandeel van onderwijs en welzijn is dan miniem.

2.2.3 Kosten en opbrengsten

Hieronder is een overzicht opgenomen van de kosten en opbrengsten van de Calandhal.

Tabel 2.10 - Totale kosten en opbrengsten Calandhal stadsdeel Nieuw-West

Categorie	2010		2011		2012	
	€	%	€	%	€	%
Opbrengsten						
Onderwijs	€ 160.600	38,9%	€ 168.500	40,5%	€ 187.800	41,1%
Sport	€ 147.400	35,7%	€ 139.700	33,6%	€ 149.300	32,7%
Evenementen/overige inkomsten	€ 13.700	3,3%	€ 16.500	4,0%	€ 20.400	4,5%
Verhuur (horeca, fitness, aerobics)	€ 67.900	16,4%	€ 66.300	15,9%	€ 70.800	15,5%
Reclame	€ 3.300	0,8%	€ 3.100	0,7%	€ 2.700	0,6%
Overige opbrengsten	€ 5.600	1,4%	€ 6.200	1,5%	€ 8.000	1,8%
Subsidie	€ 14.500	3,5%	€ 15.400	3,7%	€ 17.500	3,8%
Totaal	€ 413.000	100,0%	€ 415.700	100,0%	€ 456.500	100,0%
Totaal (excl. subsidie)	€ 398.500		€ 400.300		€ 439.000	
Kosten						
Personeelskosten	€ 264.900	30,5%	€ 274.900	30,7%	€ 293.600	31,7%
Huur	€ 160.000	18,4%	€ 160.000	17,8%	€ 160.000	17,3%
Beheer/onderhoud dakveld	€ 15.800	1,8%	€ 9.400	1,0%	€ 9.000	1,0%
Energie/water	€ 80.500	9,3%	€ 79.100	8,8%	€ 84.300	9,1%
Onderhoud	€ 178.200	20,5%	€ 178.900	20,0%	€ 178.200	19,2%
Belastingen/verzekeringen	€ 13.200	1,5%	€ 17.500	2,0%	€ 22.400	2,4%

Categorie	2010		2011		2012	
	€	%	€	%	€	%
Marketing	€ 3.500	0,4%	€ 11.800	1,3%	€ 18.300	2,0%
Afschrijvingskosten	€ 67.200	7,7%	€ 70.300	7,8%	€ 72.200	7,8%
Overige kosten	€ 55.200	6,4%	€ 65.300	7,3%	€ 57.800	6,2%
Bestuurskosten	€ 30.100	3,5%	€ 29.400	3,3%	€ 30.200	3,3%
Kapitaallasten	-		-		-	
Totaal	€ 868.600	100,0%	€ 896.600	100,0%	€ 926.000	100,0%
Totaal (excl. kapitaallasten/huur)	€ 708.600		€ 736.600		€ 766.000	
Exploitatietekort (totaal excl. kapitaallasten/huur en subsidie)	-€ 310.100		-€ 336.300		-€ 327.000	

De kosten van het sportcomplex bedroegen in 2010 €868.600,- en lieten in de jaren daarna een stijging zien. Percentueel zijn de kosten in de vermelde periode gestegen met 6,5%. Dit komt vooral door een stijging van de personeelskosten, de kosten voor marketing en belastingen/verzekeringen.

De opbrengsten tonen een stijgende lijn, percentueel een stijging van 10,5%. Deze stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door de verhuur aan het onderwijs.

Daarnaast levert de verhuur van horeca en fitness/aerobics een substantiële bijdrage aan de opbrengsten en de exploitatie.

2.2.4 Economisch rendement

Voor het onderzoeken van het economisch rendement onderscheidt de rekenkamer de volgende toetsaspecten:

- het dekkingspercentage van de sporthal
- het exploitatietekort per m²
- het exploitatietekort per bezoeker.

Voor de Calandhal zijn in de volgende tabel de resultaten opgenomen. Voor het berekenen van de kengetallen per bezoeker is voor de drie jaren uitgegaan van het door de stichting geschatte aantal van 350.000 bezoekers gemiddeld per jaar.

Tabel 2.11 - Economisch rendement Calandhal stadsdeel Nieuw-West

Sportcentrum Calandhal	2010	2011	2012
Dekkingspercentage:			
Opbrengsten (excl. subsidie)	€ 398.500	€ 400.300	€ 439.000
Kosten (excl. kap.lasten/huur)	€ 708.600	€ 736.600	€ 766.000
Dekkingspercentage	56,2%	54,3%	57,3%
Exploitatietekort per m²:			
Exploitatietekort (excl. kap.lasten/huur) en	-€ 310.100	-€ 336.300	-€ 327.000

Sportcentrum Calandhal	2010	2011	2012
subsidie			
Oppervlakte	3.324	3.324	3.324
Exploitatietekort per m ²	-€ 93	-€ 101	-€ 98
Opbrengsten/exploitatietekort per bezoeker:			
Opbrengsten (excl. subsidie)	€ 398.500	€ 400.300	€ 439.000
Exploitatietekort (excl. kap.lasten/huur) en subsidie	-€ 310.100	-€ 336.300	-€ 327.000
Aantal bezoekers	350.000	350.000	350.000
Exploitatietekort per bezoeker	-€ 0,89	-€ 0,96	-€ 0,93

Het dekkingspercentage geeft aan in welke mate de opbrengsten de kosten afdekken. De opbrengsten betreffen niet alleen de directe opbrengsten die verkregen worden via de tarieven maar ook de indirecte opbrengsten zoals pacht of reclame. De opbrengsten per bezoeker zijn exclusief de subsidie.

Bij het sportcomplex Calandhal kunnen geen toerekeningen plaatsvinden naar de verschillende onderdelen van de accommodatie omdat daarvoor de gegevens zoals een specificatie van de bezoekers per jaar en gebruik ontbreken. Hetzelfde geldt voor de financiële specificaties.

Alleen voor het totale sportcomplex kan het dekkingspercentage berekend worden. Het dekkingspercentage was in 2010 56%, in 2011 54% en in 2012 57%.

Het exploitatietekort per m² is van €93 gestegen naar €98 in 2012. Ook het exploitatietekort per bezoeker is iets hoger. In 2010 bedroeg deze €0,89 per gebruiker; in 2012 is deze €0,93 geworden.

2.2.5 Sociaal rendement

Onder het sociaal rendement verstaan we in hoeverre het stadsdeel met haar sportaccommodatie haar burgers bereikt.

Voor het onderzoeken van het sociaal rendement onderscheidt de rekenkamer de volgende toetsaspecten:

- de bezettingspercentages van het sportcomplex
- het bereik naar verschillende doelgroepen
- het gemiddeld aantal gebruikers per uur

Bezetting

Voor het verkrijgen van inzicht in het gebruik van het sportcomplex is gebruik gemaakt van de bezettingsgraad. Dit kengetal drukt de mate uit waarin het sportcomplex bezet is door verhuur voor activiteiten.

De rekenkamer hanteert daarbij een theoretische bezettingsgraad omdat de daadwerkelijke openstellingsuren niet bekend zijn. Bij de theoretische bezettingsgraad wordt er van uitgegaan dat op jaarbasis het aantal beschikbare openstellingsuren 4.240 is. De gerealiseerde uren van gebruik worden afgezet tegen

de uren die (theoretisch) beschikbaar waren. Als alle uren verhuurd zouden zijn dan is sprake van een volledige bezettingsgraad van 100%.

Bij deze berekening heeft de rekenkamer gebruik gemaakt van de opgegeven bezettingsgraden en openstellingsuren van de Stichting Calandhal. De rekenkamer heeft niet kunnen controleren of deze uren correct zijn omdat zowel het stadsdeel als de Stichting niet het aantal uren per activiteit en/of categorie op jaarbasis kon leveren. Het stadsdeel heeft wel een verhuurschema (voor een week) van het jaar 2013 aangeleverd. De rekenkamer heeft op basis hiervan een berekening voor een heel jaar gemaakt. Dit leverde een aanzienlijk lager aantal uren per jaar op. De rekenkamer constateerde echter ook, bij vergelijking met de data van DMO uit het reserveringssysteem AMIS, dat het schema niet alle gebruikers van de sportaccommodatie bevatte.

Tabel 2.12 *Bezettingsgraad sportcomplex Calandhal stadsdeel Nieuw-West*

Categorie	2010	2011	2012
	%	%	%
Sporthal 1	102,0%	102,0%	104,2%
Sporthal 2	93,3%	95,5%	100,9%
Gymzaal 1	86,7%	83,4%	92,2%
Gymzaal 2	73,5%	75,7%	90,0%
Dojo	92,2%	82,3%	91,1%

Uit de tabel blijkt dat de twee sporthallen de afgelopen jaren vrijwel continu bezet waren. De bezettingsgraad van de gymzalen en de dojo was rond 90% in 2012. Vooral de gymzalen laten een stijgende bezettingsgraad in de onderzochte periode zien.

Bereik doelgroepen

Er waren geen bezoekerscijfers van de Calandhal beschikbaar bij de stichting en het stadsdeel. Wel is er door de stichting een schatting opgegeven, namelijk ongeveer 350.000 bezoekers in totaal per jaar. Dit is verder niet uitgesplitst naar doelgroepen. Over het bereik onder doelgroepen is dus niets te zeggen.

Bereik per uur

De rekenkamer ging ook na hoeveel gebruikers er gemiddeld bij een verhuurd uur actief een sport of andere activiteit beoefenen. Voor het sportcomplex de Calandhal is het niet mogelijk dit naar doelgroepen te splitsen, omdat de gegevens hiervan ontbreken.

De rekenkamer heeft in onderstaande tabel het gemiddelde bezoek gebaseerd op de schatting van het aantal bezoekers per jaar.

Tabel 2.13 - *Sociaal rendement, bereik per uur Calandhal stadsdeel Nieuw-West*

Categorie	Gem. bezoek
	aantal
Totaal	18,2

Het aantal gebruikers per uur was in de afgelopen jaren ongeveer gemiddeld 18 (in het hele sportcomplex).

2.3 Stadsdeel Oost: Zeeburghal

2.3.1 Basisgegevens

Sportaccommodatie Zeeburg in stadsdeel Oost bestaat uit alleen een sporthal. De Zeeburghal heeft één zaal en een kantine die gehuurd kan worden.

In onderstaande tabel zijn de belangrijkste basisgegevens van het sportcomplex in stadsdeel Oost opgenomen.

Tabel 2.14 - Basisgegevens Zeeburghal stadsdeel Oost

Basisgegevens	
Bouwjaar	1984
Type accommodatie	alleen een sporthal
Vorm van beheer	gemeentelijk beheer
Aantal zalen	1
	oppervlakte (in m ²)
Sporthal	1.440
<i>Bezoek</i>	
schatting	40.489 ¹¹
<i>Aantal openstellingsuren</i>	
2010	4.200
2011	4.200
2012	4.200
Norm openstellingsuren	4.240
<i>Aantal FTE¹²</i>	
2010	3,0
2011	3,0
2012	3,0

Er waren geen cijfers van het bezoek beschikbaar bij stadsdeel Oost voor de jaren 2010, 2011 en 2012. Om enig inzicht in het bezoek te krijgen is gedurende een doorsnee week in 2013 geregistreerd hoeveel bezoekers er waren. Op basis daarvan is een schatting gemaakt van het aantal bezoekers per jaar.

¹¹ De rekenkamer heeft deze schatting gebaseerd op de gegevens die door het stadsdeel gedurende een week overdag en in de avond geregistreerd zijn van het werkelijke aantal bezoekers. Stadsdeel Oost geeft in haar reactie op de Nota van Bevindingen aan dat het aantal bezoekers volgens haar 100.836 is. De rekenkamer heeft hiervan kennis genomen en constateert een discrepantie tussen de geregistreeerde bezoekers en de onderbouwing van het aantal van 100.836. Ook constateert de rekenkamer dat in dit laatste getal ook de bezoeken zijn meegenomen van toeschouwers. Doordat er geen gerealiseerde cijfers over de bezoeken beschikbaar zijn van de jaren 2010, 2011 en 2012 bestond er geen mogelijkheid tot controle door de rekenkamer.

¹² Van deze 3 FTE wordt 0,33 FTE in het zomerseizoen ingezet bij het zwembad (Flevoparkbad).

Naast de openstellingsuren die door stadsdeel Oost zijn opgegeven is in de tabel ook het aantal mogelijke openstellingsuren opgenomen. Dit is het – door de rekenkamer genormeerde - aantal mogelijke uren per jaar dat de accommodatie geopend kan zijn voor activiteiten.

2.3.2 Gebruik (uren)

Verschillende groepen maken gebruik van de sporthal. Het aantal uren dat zij gebruiken is door ons verdeeld in de categorieën onderwijs, sport, overheid, welzijn, commercieel en overig/particulier.

In onderstaande tabel is het totaal aantal uren van de sporthal per categorie opgenomen op basis van de gegevens van stadsdeel Oost en DMO.

Tabel 2.15 - Gebruik uren Zeeburghal stadsdeel Oost

Categorie	Gebruik 2010		Gebruik 2011		Gebruik 2012	
	uren	%	uren	%	uren	%
Onderwijs	295	10,4%	681	22,8%	827	27,7%
Sport	963	34,0%	811	27,2%	852	28,5%
Overheid	492	17,4%	442	14,8%	399	13,3%
Welzijn	750	26,5%	600	20,1%	480	16,1%
Commercieel	24	0,8%	24	0,8%	24	0,8%
Overig/particulier	0	10,8%	428	14,3%	409	13,7%
Totaal	2.830	100,0%	2.986	100,0%	2.990	100,0%

Sportverenigingen maken het meeste gebruik van de hal in alle jaren. Hun aandeel nam wel af van 34% naar 28,5%. Het aandeel van het onderwijs nam sterk toe: van ruim 10% in 2010 naar bijna 28%. Het aandeel van de welzijnsinstellingen nam juist sterk af in de loop der jaren; een vermindering in uren van 270 uren over de onderzochte periode (van 26,5% naar 16%).

2.3.3 Kosten en opbrengsten

Hieronder is een overzicht opgenomen van de kosten en opbrengsten van de sporthal. Er was bij stadsdeel Oost geen uitsplitsing beschikbaar naar de verschillende categorieën; vanwege deze reden zijn de opbrengsten opgenomen onder 'overige opbrengsten'.

Tabel 2.16 - Totale kosten en opbrengsten Zeeburghal stadsdeel Oost

Categorie	2010		2011		2012	
	€	%	€	%	€	%
Opbrengsten						
Onderwijs	nb	nb	nb	nb	nb	nb
Sport	nb	nb	nb	nb	nb	nb

Categorie	2010		2011		2012	
	€	%	€	%	€	%
Evenementen/overige inkomsten	nb	nb	nb	nb	nb	nb
Verhuur (horeca, fitness, aerobics)	nb	nb	nb	nb	nb	nb
Reclame	nb	nb	nb	nb	nb	nb
Overige opbrengsten	€ 57.577	100,0%	€ 106.911	100,0%	€ 117.514	100,0%
Totaal	€ 57.577	100,0%	€ 106.911	100,0%	€ 117.514	100,0%
Kosten						
Personeelskosten	€ 78.467	19,6%	€ 88.859	32,8%	€ 103.961	35,9%
Kosten inhuur ¹³	€ 59.641	14,9%	€ 24.932	9,2%	€ 16.199	5,6%
Huur	-		-		-	
Energie/water	€ 38.738	9,7%	€ 40.723	15,0%	€ 28.945	10,0%
Onderhoud	€ 156.473	39,1%	€ 66.384	24,5%	€ 95.971	33,1%
Belastingen/verzekeringen	€ 10.584	2,6%	€ 5.797	2,1%	-€ 4	0,0%
Organisatiekosten	€ 21.080	5,3%	€ 15.201	5,6%	€ 13.208	4,6%
Overige kosten	€ 7.465	1,9%	€ 810	0,3%	€ 3.449	1,2%
Kapitaallasten	€ 27.964	7,0%	€ 28.049	10,4%	€ 28.056	9,7%
Totaal	€ 400.412	100,0%	€ 270.755	100,0%	€ 289.785	100,0%
Totaal (excl. kapitaallasten/huur)	€ 372.448		€ 242.706		€ 261.729	
Exploitatietekort (totaal excl. kapitaallasten/huur en subsidie)	-€ 314.871		-€ 135.795		-€ 144.215	

nb=niet beschikbaar

De kosten (exclusief kapitaallasten) van de sporthal waren in 2010 €372.448,-. In 2011 en 2012 waren ze lager (ruim minder dan €300.000,-). Oorzaak waren de hoge onderhoudskosten in 2010. In dat jaar heeft er onderhoud aan de sporthal plaatsgevonden en is er een flinke dotatie geweest aan de onderhoudsvoorziening. In 2012 vond ten opzichte van 2011 een behoorlijke stijging van de personele kosten plaats. Dit wordt veroorzaakt door een stijging van de salarislasten en de kosten voor inhuur.

¹³ De rekenkamer constateert dat in de opgave van het stadsdeel twee posten ('derden' en 'uitbestede werkzaamheden') door het stadsdeel met exact dezelfde bedragen waren opgegeven en heeft deze daarom gecorrigeerd. De rekenkamer stelde de personele kosten bij omdat een deel van personeel (0,33 FTE) in het zomerseizoen wordt ingezet bij het zwembad. De rekenkamer heeft voor de onderhoudskosten gebruik gemaakt van het MJOP (12 september 2013) en daarbij het gemiddelde over 10 jaren genomen voor de jaren 2011 en 2012 omdat deze niet volledig waren ingevuld.

De sporthal heeft naast de inkomsten uit de verhuur van de zaal alleen in 2011 en 2012 extra inkomsten ('overige inkomsten'). In 2011 was deze € 2.000,- en in 2012 € 25.000,-. Deze extra inkomsten zijn niet gespecificeerd. Opvallend is de stijging van deze extra inkomsten in 2012.

De opbrengsten tonen over de jaren een opvallend verloop. Waren de opbrengsten in 2010 slechts ruim €57.000, in de jaren daarna stijgen deze. Het jaar 2012 laat in vergelijking met 2010 een opvallende verdubbeling van de opbrengsten zien. Dit wordt voor een deel verklaard door de eerder genoemde extra inkomsten van €25.000. Dit verklaart echter niet volledig de stijging. In de onderstaande tabel heeft de rekenkamer de (directe) opbrengsten gerelateerd aan de verhuurde uren volgens de opgave van stadsdeel Oost en de aanvullende gegevens van DMO.

Tabel 2.17 - Opbrengsten verhuurde uren Zeeburghal stadsdeel Oost

Categorie	2010	2011	2012
Totale opbrengsten (excl. extra inkomsten)	€ 57.577	€ 104.911	€ 92.514
Verhuurde uren	2.830	2.986	2.990
Gemiddelde opbrengst per uur	€ 20,35	€ 35,13	€ 30,94

De tabel laat zien dat de gemiddelde opbrengst per uur in 2010 sterk afwijkt van de gemiddelde opbrengst in 2011 en 2012. Percentueel een verschil van 73% in 2011 ten opzichte van 2010, voor 2012 een verschil van 52%. Dit verschil kan niet verklaard worden uit een jaarlijkse verhoging van de tarieven.

2.3.4 Economisch rendement

Voor het onderzoeken van het economisch rendement onderscheidt de rekenkamer de volgende toetsaspecten:

- het dekkingspercentage van de sporthal
- het exploitatietekort per m²
- het exploitatietekort per bezoeker.

Voor de Zeeburghal zijn in de volgende tabel de resultaten opgenomen. De rekenkamer hanteert voor de bezoekcijfers de geschatte cijfers op basis van de registratie van het bezoek gedurende een week door stadsdeel Oost. Daarbij heeft ze voor elk van de jaren dezelfde schatting genomen.

Tabel 2.18 - Economisch rendement Zeeburghal stadsdeel Oost

Zeeburghal	2010	2011	2012
Dekkingspercentage:			
Opbrengsten (excl. subsidie)	€ 57.577	€ 106.911	€ 117.514
Kosten (excl. kap.lasten/huur)	€ 372.448	€ 242.706	€ 261.729

Zeeburghal	2010	2011	2012
Dekkingspercentage	15,5%	44,0%	44,9%
Exploitatietekort per m²:			
Exploitatietekort (excl. kap.lasten/huur) en subsidie	-€ 314.871	-€ 135.795	-€ 144.215
Oppervlakte	1.440	1.440	1.440
Exploitatietekort per m ²	-€ 219	-€ 94	-€ 100
Opbrengsten/exploitatietekort per bezoeker:			
Opbrengsten (excl. subsidie)	€ 57.577	€ 106.911	€ 117.514
Exploitatietekort (excl. kap.lasten/huur) en subsidie	-€ 314.871	-€ 135.795	-€ 144.215
Aantal bezoekers	40.489	40.489	40.489
Exploitatietekort per bezoeker	-€ 7,78	-€ 3,35	-€ 3,56

Het dekkingspercentage geeft aan in welke mate de opbrengsten de kosten afdekken. De opbrengsten betreffen niet alleen de directe opbrengsten die verkregen worden via de tarieven maar ook de indirecte opbrengsten zoals overige inkomsten.

Het dekkingspercentage was in 2010 15%, maar in 2011 en 2012 rond de 45%. Het lage cijfer voor 2010 wordt vooral veroorzaakt door het in dat jaar uitgevoerde onderhoud. Ook het exploitatietekort per m² was in 2010 daardoor hoog (€ 219,-). In 2011 en 2012 was het exploitatietekort per m² veel lager, namelijk €94,-, respectievelijk €100,-.

De opbrengsten waren in 2011 en 2012 veel hoger dan in 2010, zoals we al hierboven zagen. Ook het exploitatietekort per bezoeker in 2010 van €7,78 wordt mede bepaald door de hoge onderhoudskosten in 2010. In 2011 en 2012 was het €3,35, respectievelijk €3,56 per bezoeker.

2.3.5 Sociaal rendement

Onder het sociaal rendement verstaan we in hoeverre het stadsdeel met haar sportaccommodatie haar burgers bereikt.

Voor het onderzoeken van het sociaal rendement onderscheidt de rekenkamer de volgende toetsaspecten:

- de bezettingspercentages van het sportcomplex
- het bereik naar verschillende doelgroepen
- het gemiddeld aantal gebruikers per uur

Bezetting

Voor het verkrijgen van inzicht in het gebruik van het sportcomplex is gebruik gemaakt van de bezettingsgraad. Dit kengetal drukt de mate uit waarin het sportcomplex bezet is door verhuur voor activiteiten.

De rekenkamer hanteert daarbij een theoretische bezettingsgraad omdat de daadwerkelijke openstellingsuren niet beschikbaar zijn. Bij de theoretische bezettingsgraad wordt er van uitgegaan dat op jaarbasis het aantal beschikbare openstellingsuren 4.240 is. De gerealiseerde uren van gebruik worden afgezet tegen

de uren die (theoretisch) beschikbaar waren. Als alle uren verhuurd zouden zijn dan is sprake van een volledige bezettingsgraad van 100%.

Daarnaast heeft de rekenkamer een opgave van de bezettingsgraad gekregen van het stadsdeel.

Tabel 2.19 - Bezettingsgraad Zeeburghal stadsdeel Oost

Categorie	2010	2011	2012
	%	%	%
bezettingsgraad volgens stadsdeel	76,2%	66,7%	71,4%
theoretische bezettingsgraad	66,7%	70,4%	70,5%

De door de rekenkamer berekende bezettingsgraad laat een licht stijgende lijn zien van 67% in 2010 tot 70,5% in 2012. De bezettingsgraad van het stadsdeel laat eerst een behoorlijk dalende lijn zien en vervolgens een stijgende lijn¹⁴.

Bereik doelgroepen

Voor het bereik onder de doelgroepen is onderscheid gemaakt naar de categorieën onderwijs, sport en welzijn, waaronder sportbuurtwerk. Hieronder wordt het aantal bezoekers per categorie weergegeven. Basis daarvoor is de schatting van het aantal bezoekers op basis van een registratie van het bezoek door het stadsdeel in november 2013.

Tabel 2.20 - Bereik verschillende doelgroepen, Zeeburghal stadsdeel Oost

Categorie	Aantal bezoekers	%
Onderwijs	13.120	32,4%
Sport	22.798	56,3%
Welzijn	960	2,4%
Overheid	3.111	7,7%
Overig	500	1,2%
Totaal	40.489	100,0%

Meer dan de helft van de bezoekers van de sporthal zijn sporters in verenigingsverband. Op de tweede plaats komen de scholen, die een derde van het bezoek voor hun rekening nemen. Van de rest van de bezoekers is het bezoek aan de activiteiten van de overheid het grootste.

Bereik per uur

De rekenkamer onderzocht per onderscheiden doelgroep hoeveel gebruikers er gemiddeld bij een verhuurd uur actief een sport of andere activiteit beoefenen.

¹⁴ Daarbij tekent de rekenkamer aan dat er een verschil is tussen de totale (opgegeven) verhuurde uren volgens het stadsdeel Oost en de op basis van de gegevens van DMO en de aangeleverde gegevens van verhuur van het stadsdeel. In 2010 is door het stadsdeel ruim 370 uur meer opgegeven, in 2011 ruim 180 uur minder en in 2012 is het verschil slechts 10 uur meer door het stadsdeel. Vanzelfsprekend is dit van invloed op de bezettingsgraad.

In onderstaande tabel is berekend wat het gemiddelde bezoek in een jaar is geweest. Dit is gebaseerd op een schatting van 40.489 bezoekers per jaar.

Tabel 2.21 - Sociaal rendement, bereik doelgroepen per uur Zeeburghal stadsdeel Oost

Categorie	Gemiddeld bezoek per jaar
	aantal
Onderwijs	15,9
Sport	26,8
Welzijn	2,0
Overheid	7,8
Overig	1,2
Totaal	13,5

In de tabel is indicatief het gemiddelde bezoek per uur opgenomen. Vooral bij welzijn, overheid en de overige activiteiten lijkt het gemiddelde bezoek per uur per jaar erg laag te zijn geweest.

2.4 Stadsdeel Zuid: Sporthal De Pijp

2.4.1 Basisgegevens

Sportaccommodatie De Pijp in stadsdeel Zuid is een sportcomplex met verschillende zalen. Niet alleen zijn er in het complex 2 sporthallen aanwezig maar ook nog een dojo, een bokszaal en een zaal voor de denksport.

In de grote hal (48 bij 30 meter) is er de mogelijkheid van 9 badmintonvelden, 4 volleybalvelden, 1 voetbal- of handbalveld, 1 korfbal- of hockeyveld en 3 basketbalvelden. Dezelfde mogelijkheden heeft de kleine hal (48 bij 23 meter).

Als extra voorzieningen zijn er nog een horeca (deze is verpacht), een eigen opslagruimte voor de gebruikers, een vergaderruimte en kantoorruimte voor eigen personeel en voor derden.

Naar schatting kent het sportcomplex jaarlijks ongeveer 286.000 bezoekers.

In onderstaande tabel zijn de belangrijkste basisgegevens van het sportcomplex in stadsdeel Zuid opgenomen.

Tabel 2.22 - Basisgegevens sporthallen De Pijp stadsdeel Zuid

Basisgegevens	
Bouwjaar	1981
Type accommodatie	Een combinatie van een sporthal(len) met zalen
Vorm van beheer	Gemeentelijk beheer
Aantal zalen	5
	oppervlakte (in m ²)
Sporthal 1	1.440
Sporthal 2	1.104
Dojo	225

Basisgegevens	
Bokszaal	150
Zaal denksport	150
Bezoek	
schatting	286.510
Aantal openstellingsuren	
2010	nb
2011	nb
2012	nb
Norm openstellingsuren	4.240
Aantal FTE	
2010	4,0
2011	4,0
2012	3,0

nb= niet beschikbaar

Er waren geen cijfers van het bezoek beschikbaar bij stadsdeel Zuid voor de jaren 2010, 2011 en 2012. Om enig inzicht in het bezoek te krijgen is gedurende twee weken in 2013 geregistreerd hoeveel bezoekers er zijn. Op basis daarvan is een schatting gemaakt van het aantal bezoekers per jaar.

Het stadsdeel had geen openstellingsuren beschikbaar over de jaren 2010, 2011 en 2012. In de tabel is daarom ook het aantal mogelijke openstellingsuren opgenomen. Dit is het - door de rekenkamer genormeerde - aantal mogelijke uren per jaar dat de accommodatie geopend kan zijn voor activiteiten.

2.4.2 Gebruik (uren)

Verschillende groepen maken gebruik van de sporthal. Het aantal uren dat zij gebruiken is door ons verdeeld in de categorieën onderwijs, sport, overheid, commercieel, welzijn, overig en particulier.

In onderstaande tabel is het totaal aantal uren per categorie opgenomen.

Tabel 2.23 - Gebruik totale uren sportcomplex De Pijp stadsdeel Zuid

Categorie	Gebruik 2010		Gebruik 2011		Gebruik 2012	
	uren	%	uren	%	uren	%
Onderwijs	1.810	16%	2.081	19%	1.931	18%
Sport	4.433	39%	4.615	41%	4.602	43%
Overheid	837	7%	884	8%	805	8%
Commercieel	7	0%	0	0%	0	0%
Welzijn	2.380	21%	1.746	16%	1.868	17%
Overig	626	5%	442	4%	577	5%
Particulier	1.332	12%	1.401	13%	899	8%
Totaal	11.424	100%	11.170	100%	10.681	100%

Sportverenigingen maken het meest gebruik van het sportcomplex De Pijp, namelijk ongeveer 40% van het aantal uren. Welzijn komt als afnemer op de tweede plaats, gevolgd door Onderwijs. In 2011 en 2012 groeiden het aandeel van Welzijn en Onderwijs naar elkaar toe. Particulieren hadden in 2010 en 2011 een aandeel van 12 à 13%; dit was in 2012 minder (8%).

Het totaal aantal verhuurde uren in de 5 ruimten daalde in de onderzochte periode. In 2010 was het totale aantal verhuurde uren 11.424. In 2012 waren dit er 10.681. Een verschil van 743 uren (6% vermindering ten opzichte van 2010).

We hebben ook een overzicht opgesteld van de verhuurde uren in de twee sporthallen. Dit is in onderstaande tabel opgenomen.

Tabel 2.24 - Gebruik uren 2 sporthallen De Pijp stadsdeel Zuid

Categorie	Gebruik 2010		Gebruik 2011		Gebruik 2012	
	uren	%	uren	%	uren	%
Onderwijs	1.681	24,6%	1.940	27,3%	1.809	26,8%
Sport	2.365	34,6%	2.456	34,6%	2.426	36,0%
Overheid	491	7,2%	548	7,7%	540	8,0%
Commercieel	0		0		0	
Welzijn	1.368	20,0%	1.143	16,1%	1.039	15,4%
Overig	114	1,7%	54	0,8%	77	1,1%
Particulier	815	11,9%	955	13,5%	857	12,7%
Totaal	6.834	100,0%	7.096	100,0%	6.746	100,0%

Dit overzicht laat een gevarieerd beeld zien van het totale aantal verhuurde uren in de twee sporthallen. Na een stijging van het totale aantal uren in 2011 vindt er in 2012 een daling plaats. In 2012 ligt het totale aantal verhuurde uren iets onder het niveau van 2010; het betreft slechts 1%.

Ook in de twee hallen waren sportverenigingen de grootste afnemer. Het aandeel van sport in de verhuurde uren laat een vrij stabiel beeld over de loop der jaren zien; een lichte stijging in 2012 ten opzichte van 2010. Het aandeel van het onderwijs is in de hallen groter dan in het hele sportcomplex (ongeveer 27% tegenover 18%). Het aandeel van het onderwijs is in 2011 toegenomen en bleef in 2012 ongeveer constant. De grootste daling in verhuurde uren betreft de categorie Welzijn. Het relatieve aandeel is in deze periode met bijna 5% gedaald; bijna 330 uren minder gehuurd in 2012 vergeleken met 2010. Het aandeel verhuurde uren aan particulieren bleef ongeveer constant.

2.4.3 Kosten en opbrengsten

Hieronder is een overzicht opgenomen van de totale kosten en opbrengsten van het sportcomplex De Pijp in stadsdeel Zuid voor de jaren 2010, 2011 en 2012.

Tabel 2.25 - Totale kosten en opbrengsten sportcomplex De Pijp stadsdeel Zuid

Categorie	2010		2011		2012	
	€	%	€	%	€	%
Opbrengsten						
Onderwijs	€ 58.463	21,8%	€ 70.884	25,6%	€ 65.172	20,7%
Sportbuurtwerk	€ 43.099	16,0%	€ 41.808	15,1%	€ 40.092	12,8%
Sport	€ 8.355	3,1%	€ 2.076	0,7%	€ 3.840	1,2%
DMO	€ 86.982	32,4%	€ 111.472	40,3%	€ 147.482	46,9%
Commercieel	€ 540	0,2%	€ 0	0,0%	€ 0	0,0%
Welzijn	€ 9.435	3,5%	€ 7.687	0,0%	€ 9.393	3,0%
Overig/particulier	€ 29.410	11,0%	€ 13.850	5,0%	€ 13.927	4,4%
Overig gebruik	€ 17.549	6,5%	€ 17.827	6,4%	€ 18.310	5,8%
Pacht	€ 10.947	4,1%	€ 11.097	5,0%	€ 11.356	3,6%
Reclame	€ 3.798	1,4%	€ 0	0,0%	€ 4.537	1,4%
Overige baten	€ 0	0,0%	€ 128	0,0%	€ 150	0,0%
Totaal	€ 268.578	100,0%	€ 276.828	100,0%	€ 314.260	100,0%
Kosten						
Personeelskosten	€ 361.208,00	45,4%	€ 363.256,00	46,7%	€ 378.645,00	43,4%
Huur	-		-		-	
Energie/water	€ 115.428,00	14,5%	€ 120.340,00	15,5%	€ 89.756,00	10,3%
Onderhoud	€ 263.215,00	33,1%	€ 246.420,00	31,7%	€ 329.256,00	37,8%
Uitbesteed werk	€ 0,00	0,0%	€ 272,00	0,0%	€ 1.066,00	0,1%
Verzekeringen	€ 8.352,00	1,0%	€ 8.181,00	1,1%	€ 9.593,00	1,1%
Belastingen	€ 33.442,00	4,2%	€ 20.368,00	2,6%	€ 22.998,00	2,6%
Overige kosten	€ 14.201,00	1,8%	€ 19.022,00	2,4%	€ 39.895,00	4,6%
Kapitaallasten	-		-		-	
Totaal (excl. k.l.)	€ 795.846	100,0%	€ 777.884	100,0%	€ 872.005	100,0%
Exploitatietekort (totaal excl. kapitaallasten/huur en subsidie)	-€ 527.268		-€ 501.056		-€ 557.745	

De kosten laten een geringe daling zijn van 2010 naar 2011, vooral veroorzaakt door minder uitgaven voor onderhoud en belastingen. In 2012 zijn de kosten opgelopen door met name een stijging van de onderhoudskosten¹⁵ en de overige kosten. Bij de onderhoudskosten blijken vooral de kosten voor klein onderhoud toegenomen te zijn. Opvallend is in dat jaar de daling in kosten van energie en water. De personele kosten bevatten ook de doorbelaste kosten van de stadsdeelorganisatie. Binnen deze doorbelaste kosten is een deel materiële kosten, deze konden helaas niet uit de doorbelasting gehaald worden omdat een specificatie van deze kosten niet mogelijk was.

¹⁵ Met betrekking tot de aangeleverde dotaties en onttrekkingen voor sportcomplex De Pijp is gebleken dat deze niet altijd voor het complex bestemd waren ondanks dat deze daarop geboekt waren en zijn correcties toegepast.

De opbrengsten in deze periode namen toe van totaal € 268.578 naar € 314.260. Een percentuele stijging van 17%. Opvallend omdat het totale gebruik van alle hallen en zalen in uren met 6% afnam. Vooral de afdracht, die het stadsdeel kreeg van DMO, steeg behoorlijk in deze periode.

Sporthallen 1 en 2

In de voorgaande tabel zijn de opbrengsten (directe¹⁶ en indirecte) en de kosten opgenomen van het gehele sportcomplex, dus voor de 5 ruimten in het sportcomplex. Dit geeft nog geen inzicht in de opbrengsten van de twee hallen. In onderstaande tabel zijn de totale opbrengsten opgenomen van de twee sporthallen. De in dit overzicht gehanteerde categorieën zijn voor een deel anders dan in bovenstaande tabel.

Tabel 2.26 - Totale opbrengsten 2 sporthallen De Pijp stadsdeel Zuid

Categorie	2010		2011		2012	
	€	%	€	%	€	%
Opbrengsten						
Onderwijs	€ 55.990	23,6%	€ 65.163	26,5%	€ 74.977	26,7%
Sport	€ 80.760	34,1%	€ 84.362	34,4%	€ 101.381	36,1%
Overheid	€ 17.699	7,5%	€ 19.627	8,0%	€ 22.311	8,0%
Welzijn	€ 49.422	20,9%	€ 41.061	16,7%	€ 42.942	15,3%
Overig/particulier	€ 33.073	14,0%	€ 35.317	14,4%	€ 38.830	13,8%
Totaal	€ 236.944	100,0%	€ 245.530	100,0%	€ 280.441	100,0%

De twee hallen nemen bijna 90% voor hun rekening van de totale opbrengsten. Sport genereert het grootste deel van de opbrengsten in de twee sporthallen. In absolute zin zijn de opbrengsten van sport toegenomen. In 2012, vergeleken met 2010, een toename van ruim 25%. Onderwijs heeft een aandeel van ongeveer een kwart. Het aandeel van Welzijn daalde van 21% naar 15%. Dit komt overeen met de daling in verhuurde uren.

2.4.4 Economisch rendement

Voor de benadering van het economisch rendement onderscheidt de rekenkamer de volgende toetsaspecten:

- het dekkingspercentage van de afzonderlijke hallen en ruimten
- het exploitatietekort per m²
- het exploitatietekort per bezoeker

Voor sporthal De Pijp zijn in de volgende tabel de resultaten opgenomen¹⁷. De rekenkamer hanteert voor de bezoekcijfers de geschatte cijfers op basis van de

¹⁶ De directe opbrengsten zijn de opbrengsten op basis van de verhuur van de zalen. Deze worden voor een deel bij DMO geregistreerd en voor een deel bij de stadsdelen. De indirecte opbrengsten betreffen bijvoorbeeld de pacht, overige baten etc.

¹⁷ In bijlage 3 is een beknopte versie van het economisch rendement per accommodatieonderdeel opgenomen.

registratie van het bezoek gedurende twee weken door stadsdeel Zuid. Daarbij heeft ze voor elk van de jaren dezelfde schatting genomen.

Tabel 2.27 - Economisch rendement sportcomplex De Pijp stadsdeel Zuid

Onderdeel	2010	2011	2012
Dekkingspercentage:			
Opbrengsten (excl. subsidie)	€ 268.578	€ 276.828	€ 314.260
Kosten (excl. kap.lasten/huur)	€ 795.846	€ 777.884	€ 792.005
Dekkingspercentage	33,7%	35,6%	39,7%
Exploitatietekort per m²:			
Exploitatietekort (excl. kap.lasten/huur en subsidie)	-€ 527.268	-€ 501.056	-€ 477.745
Oppervlakte	3.069	3.069	3.069
Exploitatietekort per m ²	-€ 172	-€ 163	-€ 156
Opbrengsten/exploitatietekort per bezoeker:			
Opbrengsten (excl. subsidie)	€ 268.578	€ 276.828	€ 314.260
Exploitatietekort (excl. kap.lasten/huur en subsidie)	-€ 527.268	-€ 501.056	-€ 477.745
Aantal bezoekers	286.510	286.510	286.510
Exploitatietekort per bezoeker	-€ 1,84	-€ 1,75	-€ 1,67

In de tabel is naast de kosten en opbrengsten het dekkingspercentage opgenomen. Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de opbrengsten de kosten afdekken. De opbrengsten betreffen niet alleen de directe opbrengsten die verkregen worden via de tarieven maar ook de indirecte opbrengsten zoals pacht of reclame.

Op basis van de tabel kan geconcludeerd worden dat het dekkingspercentage van 33,7% in 2010 gestegen is naar 39,7% in 2012.

Het exploitatietekort per m² was in 2010 duidelijk hoger (€ 172,-) dan in de jaren daarna. In 2011 en 2012 was het exploitatietekort per m² lager, namelijk €163,-, respectievelijk €156,-.

De opbrengsten waren in 2011 en 2012 hoger dan in 2010; in 2012 heeft de grootste stijging in de opbrengsten plaatsgevonden. Ook het exploitatietekort per bezoeker is in de onderzochte periode gedaald; van €1,84 in 2010 naar €1,67 in 2012. Dit wordt zowel door een stijging van de opbrengsten als door een daling van de kosten veroorzaakt. De bijdrage van deze laatste in het verminderen van het tekort per bezoeker is net iets groter.

2.4.5 Sociaal rendement

Onder het sociaal rendement verstaan we in hoeverre het stadsdeel met haar sportaccommodatie haar burgers bereikt.

Voor het onderzoeken van het sociaal rendement onderscheidt de rekenkamer de volgende toetsaspecten:

- de bezettingspercentages van het sportcomplex
- het bereik naar verschillende doelgroepen
- het gemiddeld aantal gebruikers per uur

Bezetting

Voor het verkrijgen van inzicht in het gebruik van het sportcomplex hanteren we de bezettingsgraad. Dit kengetal drukt de mate uit waarin het sportcomplex bezet is door verhuur voor activiteiten.

De rekenkamer hanteert daarbij een theoretische bezettingsgraad omdat de daadwerkelijke openstellingsuren niet beschikbaar zijn. Bij de theoretische bezettingsgraad wordt er van uitgegaan dat op jaarbasis het aantal openstellingsuren 4.240 is. De gerealiseerde uren van gebruik worden afgezet tegen de uren die (theoretisch) beschikbaar waren. Als alle uren verhuurd zouden zijn dan is sprake van een volledige bezettingsgraad van 100%.

De rekenkamer berekende per sporthal, zaal of dojo in het sportcomplex wat de bezetting is geweest over de jaren 2010, 2011 en 2012.

Tabel 2.28 - Bezettingsgraad sportcomplex De Pijp stadsdeel Zuid

Categorie	2010	2011	2012
	%	%	%
Sporthal 1	75,6%	80,1%	90,7%
Sporthal 2	85,6%	87,2%	68,4%
Dojo	58,0%	56,3%	50,7%
Bokszaal	43,9%	32,6%	31,9%
Denksport	6,4%	7,2%	10,2%

De bezettingsgraad van sporthal 1 was in 2010 76% en nam in 2012 toe tot meer dan 90%. De bezettingsgraad van sporthal 2 was 86% in 2010 en daalde flink tot 68% in 2012. Worden de twee sporthallen samen genomen dan is sprake van een minieme daling van de bezettingsgraad.

Bereik doelgroepen

Voor het bereik onder de doelgroepen is onderscheid gemaakt naar de categorieën onderwijs, sport, welzijn en overig. Hieronder wordt het aantal bezoekers per categorie weergegeven.

Tabel 2.29 - Sociaal rendement, bereik verschillende doelgroepen, sportcomplex De Pijp stadsdeel Zuid

Categorie	Bezoek	
	aantal	%
Onderwijs	71.440	24,9%
Sport	103.373	36,1%
Welzijn	44.038	15,4%
Overig/overheid/part.	67.659	23,6%
Totaal	286.510	100,0%

Sport vormt de grootste groep gebruikers in het sportcomplex, het aandeel van sport bedraagt ruim 36%. Onderwijs heeft een aandeel van 25%; Welzijn van 15%. De overige bezoekers vormen bijna een kwart van het totale aantal.

Bereik per uur

De rekenkamer onderzocht per onderscheiden doelgroep hoeveel gebruikers er gemiddeld bij een verhuurd uur actief een sport of andere activiteit beoefenen. We maakten hierbij onderscheid in het totaal aantal bezoekers van het gehele sportcomplex en de bezoekers van de sporthallen. Basis is de schatting van het aantal bezoekers, dat door het stadsdeel is gemaakt.

De resultaten hiervan zijn in onderstaande tabel opgenomen.

Tabel 2.30 - Sociaal rendement, gemiddeld bereik per uur sportcomplex De Pijp stadsdeel Zuid

Categorie	Gemiddeld bezoek gehele complex	Bezoek sporthal 1	Bezoek sporthal 2
	aantal	aantal	aantal
Onderwijs	37,0	25,0	53,2
Sport	22,5	26,9	30,6
Welzijn	23,6	32,8	8,8
Overig/part.	29,7	36,8	46,1
Totaal	26,8	29,8	36,6

Het hele sportcomplex wordt door ongeveer 27 mensen gemiddeld per verhuurd uur bezocht. In sporthal 1 is dit gemiddeld wat hoger, bijna 30 bezoekers per uur. In sporthal 2 is het gemiddelde bezoek 37 personen per uur. Het gemiddelde bezoek per uur in sporthal 2 wordt vooral omhoog gestuwd door bezoekers uit het onderwijs. Het aantal bezoekers uit de categorie overig/particulier is voor het hele sportcomplex relatief hoog.

2.5 Stadsdeel Zuidoost: Bijlmer Sportcentrum

2.5.1 Basisgegevens

Sportcentrum Bijlmer in stadsdeel Zuidoost bestaat uit een sporthal, een zwembad, een fitnessruimte, een multifunctionele ruimte en horeca.

In onderstaande tabel zijn de belangrijkste basisgegevens van het Bijlmer sportcomplex in stadsdeel Zuidoost opgenomen.

Tabel 2.31 - Basisgegevens Sportcentrum Bijlmer stadsdeel Zuidoost

Basisgegevens	
Bouwjaar	2009
Type accommodatie	een combinatie van sporthal met zwembad
Vorm van beheer	door private partij in bv
Aantal zalen	1
	oppervlakte (in m ²)
Sporthal	1.773
Bezoek	
schatting	66.969
Aantal openstellingsuren	
2010	nb
2011	nb
2012	nb
Norm openstellingsuren	4.240
Aantal FTE	
2010	nb
2011	nb
2012	2,1

nb=niet beschikbaar

Er waren geen cijfers van het bezoek beschikbaar bij stadsdeel Zuidoost of Optisport voor de jaren 2010, 2011 en 2012. Om enig inzicht in het bezoek te krijgen is door Optisport een schatting van het bezoek per jaar aangeleverd. Het stadsdeel en Optisport hadden geen openstellingsuren beschikbaar over de jaren 2010, 2011 en 2012. Daarom is in de tabel ook het aantal mogelijke openstellingsuren opgenomen. Dit is het - door de rekenkamer genormeerde - aantal mogelijke uren per jaar dat de accommodatie geopend kan zijn voor activiteiten.

2.5.2 Gebruik (uren)

Verschillende groepen maken gebruik van de sporthal. Het aantal uren dat zij gebruiken is door ons verdeeld in de categorieën onderwijs, sport, overheid, welzijn, commercieel en overig. Er waren bij stadsdeel Zuidoost en Optisport geen data gegevens over de jaren 2010, 2011 en 2012 van de daadwerkelijk verhuurde uren beschikbaar.

In onderstaande tabel is het totaal aantal uren van de sporthal per categorie opgenomen op basis van de gegevens van het gebruiksrooster 2012/2013 dat door Optisport is aangeleverd. De rekenkamer heeft op basis van deze gegevens berekend hoeveel uren er per categorie verhuurd is.

Tabel 2.32 - Gebruik uren Sportcentrum Bijlmer stadsdeel Zuidoost

Categorie	Gebruik 2010	Gebruik 2011	Gebruik 2012	
	uren	uren	uren	%
Onderwijs	nb	nb	1.032	37,2%
Sport	nb	nb	1.219	43,9%
Overheid	nb	nb	216	7,8%
Overig/particulier	nb	nb	306	11,0%
Totaal			2.773	100,0%

nb=niet beschikbaar

Uit de tabel blijkt dat sportverenigingen de belangrijkste groep zijn die gebruik maakt van de sporthal met een percentage van bijna 44%. Daarna komt op de tweede plaats het onderwijs. Andere sporters maken duidelijk minder gebruik van de sporthal.

2.5.3 Kosten en opbrengsten

Hieronder is een overzicht opgenomen van de kosten en opbrengsten van Sportcentrum Bijlmer. Daarin zijn de opbrengsten en de kosten van het totale sportcentrum opgenomen. Zowel stadsdeel Zuidoost als Optisport (exploitant van het complex) konden geen gespecificeerde cijfers aanleveren voor de sporthal¹⁸.

Tabel 2.33 - Totale kosten en opbrengsten Sportcentrum Bijlmer stadsdeel Zuidoost

Categorie	2010		2011		2012	
	€	%	€	%	€	%
Opbrengsten						
Binnensport	€ 90.587	4,3%	€ 95.658	4,5%	€ 98.562	4,5%
Zwembad	€ 569.376	27,1%	€ 542.683	25,7%	€ 627.293	28,4%
Zaalverhuur	€ 23.166	1,1%	€ 11.558	0,5%	€ 25.494	1,2%
Horeca	€ 171.317	8,1%	€ 184.152	8,7%	€ 133.510	6,1%
Overige opbrengsten	€ 49.973	2,4%	€ 72.019	3,4%	€ 68.416	3,1%
Subsidie	€ 1.197.965	57,0%	€ 1.201.767	57,0%	€ 1.253.400	56,8%
Totaal	€ 2.102.384	100,0%	€ 2.107.837	100,0%	€ 2.206.675	100,0%
Totaal (exclusief subsidie)	€ 904.419		€ 906.070		€ 953.275	
Kosten						
Personeelskosten	€ 1.012.262	44,4%	€ 748.413	33,4%	€ 644.862	31,8%
Huur	€ 611.400	26,8%	€ 611.400	27,3%	€ 628.617	31,0%
Energie	€ 242.512	10,6%				
Onderhoud	€ 169.642	7,4%				

¹⁸ De exploitant maakt in de (financiële) administratie geen onderscheid naar de producten sporthal en zwembad.

Categorie	2010		2011		2012	
	€	%	€	%	€	%
Belastingen/verzekeringen	€ 11.381	0,5%				
Organisatiekosten	€ 89.334	3,9%				
Afschrijvingskosten	€ 28.154	1,2%	€ 30.830	1,4%	€ 29.433	1,4%
Overige kosten	€ 115.460	5,1%	€ 851.633	38,0%	€ 728.056	35,8%
Kapitaallasten	-		-		-	
Totaal	€ 2.280.145	100,0%	€ 2.242.276	100,0%	€ 2.030.968	100,0%
Totaal (excl. kapitaallasten/huur)	€ 1.668.745		€ 1.630.876		€ 1.402.351	
Exploitatietekort (totaal excl. kapitaallasten/huur en subsidie)	-€ 764.326		-€ 724.806		-€ 449.076	

De gegevens in bovenstaande tabel zijn gebaseerd op de jaarrekeningen en -verslagen 2010, 2011 en 2012 van het sportcentrum. Alleen de jaarrekening 2010 bevat gedetailleerdere gegevens over de exploitatie; de andere jaarrekeningen niet. Daarbij moet opgemerkt worden dat een deel van de kapitaallasten van de bouw van het Bijlmer Sportcentrum door het stadsdeel betaald wordt en niet door de exploitant. Deze zijn niet in het overzicht opgenomen.

De kosten van het gehele sportcentrum bedroegen in 2010 €2.280.145, -. In de onderzochte periode zijn de totale kosten (inclusief de kapitaallasten/huur) gedaald; een percentuele afname van bijna 11%. Dit lijkt voor het grootste deel te komen door een daling van de personele kosten in de onderzochte periode. Deze zijn gedaald met ruim 36%. Optisport heeft bij de start van de exploitatie een deel van het personeel van het stadsdeel overgenomen¹⁹. Dit personeel is inmiddels voor een deel weg. De kosten daarvan drukten nog op de jaarrekening van 2011; in 2012 is dit niet meer het geval.

Het grootste deel van de opbrengsten van het gehele sportcentrum wordt gevormd door de exploitatiebijdrage die de exploitant van het stadsdeel Zuidoost ontvangt; 57%. De overige opbrengsten stegen van €904.419 in 2010 tot €953.275 in 2012. Het exploitatietekort (exclusief kapitaallasten en huur) van het hele sportcentrum daalde van €764.326 in 2010 tot €449.076 in 2012.

De opbrengsten van de sporthal zijn vermeld onder de noemer 'binnensport'. Over de vermelde jaren zijn deze opbrengsten toegenomen. Van € 90.500,- in 2010 naar ruim € 98.000,- in 2012. Een percentuele toename van bijna 9 %.

In onderstaande tabel zijn de opbrengsten van de sporthal apart opgenomen en is het aantal verhuurde uren vermeld. Zoals eerder beschreven, berekende de rekenkamer de verhuurde uren op basis van het gebruikrooster 2012/2013 omdat de

¹⁹ Bron: Interview regiomanager Optisport.

daadwerkelijk verhuurde uren over de genoemde jaren niet aangeleverd konden worden.

Tabel 2.34 - Opbrengsten verhuurde uren sporthal in Bijlmer Sportcentrum stadsdeel Zuidoost

Categorie	2012
Totale opbrengsten	€ 98.562
Verhuurde uren	2.773
Gemiddelde opbrengst per uur	€ 35,55

De gemiddelde opbrengst per uur is ruim €35. Dit betreft alleen de opbrengsten uit de verhuur van de hal; niet andere (indirecte) opbrengsten die aan de sporthal kunnen worden gerelateerd, zoals de opbrengsten van de horeca.

2.5.4 Economisch rendement

Voor het onderzoeken van het economisch rendement onderscheidt de rekenkamer de volgende toetsaspecten:

- het dekkingspercentage van de sporthal
- het exploitatietekort per m²
- het exploitatietekort per bezoeker

Voor de sporthal in het Bijlmer Sportcentrum zijn in de volgende tabel de (beperkte) resultaten opgenomen. Beperkte resultaten waren slechts mogelijk omdat de gegevens die benodigd waren om alle resultaten te kunnen weergeven en berekenen voor een groot deel niet door het stadsdeel of Optisport geleverd konden worden. De rekenkamer hanteert als bezoekcijfer een schatting van het bezoek. Daarbij heeft ze voor elk van de jaren dezelfde schatting genomen.

Tabel 2.35 - Economisch rendement sporthal Bijlmer stadsdeel Zuidoost

Sporthal Bijlmer Sportcentrum	2010	2011	2012
Dekkingspercentage:			
Opbrengsten (excl. subsidie)	€ 90.587	€ 95.658	€ 98.562
Kosten (excl. kap.lasten/huur)	nb	nb	nb
Expl.tekort (excl. kap.lasten/huur) en subsidie	nb	nb	nb
Dekkingspercentage	nb	nb	nb
Exploitatiekort per m²:			
Expl.tekort (excl. kap.lasten/huur) en subsidie	nb	nb	nb
Oppervlakte	1.773	1.773	1.773
Exploitatiekort per m ²	nb	nb	nb
Opbrengsten/exploitatiekort per			

Sporthal Bijlmer Sportcentrum	2010	2011	2012
bezoeker:			
Opbrengsten (excl. subsidie)	€ 90.587	€ 95.658	€ 98.562
Aantal bezoeken	66.969	66.969	66.969
Opbrengsten per bezoeker	€ 1,35	€ 1,43	€ 1,47
Exploitatietekort per bezoeker	nb	nb	nb

nb= niet beschikbaar

De gemiddelde opbrengst per bezoeker vertoont een lichte stijgende lijn; de verklaring hiervoor is de jaarlijkse indexering van de tarieven.

2.5.5 Sociaal rendement

Onder het sociaal rendement verstaan we in hoeverre het stadsdeel met haar sportaccommodatie haar burgers bereikt.

Voor het onderzoeken van het sociaal rendement onderscheidt de rekenkamer de volgende toetsaspecten:

- de bezettingspercentages van het sportcomplex
- het bereik naar verschillende doelgroepen
- het gemiddeld aantal gebruikers per uur

Bezetting

Voor het verkrijgen van inzicht in het gebruik van de sporthal in het sportcentrum is gebruik gemaakt van de bezettingsgraad. Dit kengetal drukt de mate uit waarin de sporthal bezet is door verhuur voor activiteiten.

De rekenkamer hanteert daarbij een theoretische bezettingsgraad omdat de daadwerkelijke openstellingsuren niet beschikbaar zijn. Bij de theoretische bezettingsgraad wordt er van uitgegaan dat op jaarbasis het aantal beschikbare openstellingsuren 4.240 is. De gerealiseerde uren van gebruik worden afgezet tegen de uren die (theoretisch) beschikbaar waren. Als alle uren verhuurd zouden zijn dan is sprake van een volledige bezettingsgraad van 100%.

Bij deze berekening heeft de rekenkamer gebruik gemaakt van het door Optisport aangeleverd gebruiksrooster voor 2012/2013 omdat de openstellingsuren en verhuurde uren over de jaren 2010 tot en met 2012 niet beschikbaar waren. Deze zijn door de rekenkamer als basis gebruikt om de bezettingsgraad te berekenen. De rekenkamer heeft in onderstaande tabel de bezettingsgraad berekend.

Tabel 2.36 - Bezettingsgraad sporthal Bijlmer Sportcentrum stadsdeel Zuidoost

Categorie	2012
	%
Sporthal	
Bezettingsgraad	65,4%

De tabel laat zien dat de bezettingsgraad van de sporthal ruim 65% is. Er is dus geen sprake van een volledige bezetting van de sporthal.

Bereik doelgroepen

Voor het bereik onder de doelgroepen is onderscheid gemaakt naar de categorieën onderwijs, sport, overheid en overig. Hieronder wordt het aantal bezoekers per categorie weergegeven.

Er waren geen bezoekcijfers van de sporthal in het Sportcentrum Bijlmer beschikbaar bij stadsdeel Zuidoost en de exploitant over de jaren 2010, 2011 en 2012. De exploitant heeft een schatting over de verschillende doelgroepen over een jaar aangeleverd.

Op basis daarvan heeft de rekenkamer in onderstaande tabel het bereik bij de doelgroepen onderwijs, sport, overheid en overige groepen opgenomen.

Tabel 2.37- Sociaal rendement, bereik verschillende doelgroepen sporthal Bijlmer stadsdeel Zuidoost

Categorie	Gemiddeld bezoek per jaar	
	aantal	%
Onderwijs	31.980	47,8%
Sport	28.585	42,7%
Overheid	3.060	4,6%
Overig	3.344	5,0%
Totaal	66.969	100,0%

Onderwijs levert bijna de helft van de bezoekers van de sporthal in het complex. Op de tweede plaats komen de sporters in verenigingen, die ruim 42 % uitmaken van het totale bezoek. De resterende groepen, de overheid en overig, vormen een relatief klein aandeel van het bezoek.

Bereik per uur

De rekenkamer onderzocht per onderscheiden doelgroep hoeveel gebruikers er gemiddeld bij een verhuurd uur actief een sport of andere activiteit beoefenen. In onderstaande tabel is berekend wat per doelgroep het gemiddelde bezoek is geweest. Dit is gebaseerd op de door Optisport aangeleverde schatting van 66.969 bezoeken per jaar omdat exacte gegevens hierover ontbraken bij het stadsdeel en de exploitant.

Tabel 2.7 - Sociaal rendement, bereik doelgroepen per uur sporthal Bijlmer stadsdeel Zuidoost

Categorie	Gemiddeld bezoek per jaar
	aantal
Onderwijs	31
Sport	23
Overheid	14
Overig	11
Totaal	24

De tabel laat zien dat het gemiddelde gebruik door onderwijs het hoogste is. Sport komt daarna maar heeft duidelijk gemiddeld minder gebruikers per uur. Voor de overige doelgroepen geldt dat het gemiddeld gebruik nog lager is. Ten opzichte van het totale gemiddelde gebruik per uur, zit de doelgroep sport daar net iets onder.

3 Vergelijking sporthallen

3.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk zijn de belangrijkste gegevens per accommodatie weergegeven. In dit hoofdstuk vergelijken we de resultaten en wordt de onderzoeksvraag beantwoord.

De onderzoeksvraag luidt als volgt:

In hoeverre is er bij beheer en exploitatie van sporthallen door niet-gemeentelijke partijen sprake van meer of minder doelmatigheid dan bij beheer en exploitatie door gemeentelijke afdelingen?

Doelmatigheid kan op verschillende manieren worden uitgedrukt. In dit onderzoek benadert de rekenkamer doelmatigheid door middel van een vergelijking van het economisch en het sociaal rendement.

Voor het economisch rendement heeft de rekenkamer de volgende toetsaspecten gebruikt:

- het dekkingspercentage van de sporthal;
- het exploitatietekort per m²;
- het exploitatietekort per bezoeker.

Voor het sociaal rendement hanteren we de volgende toetsaspecten:

- het bezettingspercentage van de sporthal;
- het bereik naar verschillende doelgroepen;
- het gemiddeld aantal gebruikers per verhuurd uur.

Voor het beantwoorden van de vraag maken we een vergelijking tussen een gemeentelijke afdeling en een commerciële partij, een gemeentelijke afdeling en een niet-commerciële partij en tussen een commerciële en niet-commerciële partij. Bij de vergelijkingen houden we verder rekening met het type sporthal: betreft het een enkelvoudige sporthal zonder verder faciliteiten of een groter sportcomplex met verschillende hallen en zalen.

Op basis hiervan zijn de volgende vier vergelijkingen gemaakt:

- Vergelijking 1: beheer en exploitatie door een gemeentelijke afdeling versus een commerciële partij;
- Vergelijking 2: sporthal in beheer en exploitatie bij gemeente versus stichting
 - o 2A: enkele sporthal;
 - o 2B: sportcomplex;
- Vergelijking 3: particuliere commerciële exploitatie of exploitatie door gemeente of stichting.

In de eerste vergelijking (1) wordt het beheer en de exploitatie van sporthal De Pijp door stadsdeel Zuid vergeleken met de exploitatie van een sporthal²⁰ in een sportcentrum De Bijlmer door een particuliere, commerciële partij (Optisport) in stadsdeel Zuidoost.

Bij de tweede variant (2A) wordt het beheer en de exploitatie van de - door stadsdeel Oost geëxploiteerde - Zeeburghal vergeleken met de Oostenburghal in stadsdeel Centrum. De exploitatie van deze hal is in handen van Stichting Space.

De derde vergelijking (2B) betreft het sportcomplex De Pijp in stadsdeel Zuid die door het stadsdeel wordt geëxploiteerd en het sportcomplex de Calandhal in stadsdeel Nieuw-West. Verantwoordelijk voor de exploitatie is de Stichting Sportcomplex Calandhal.

In de vierde vergelijking (3) staan het Bijlmer Sportcentrum en het sportcomplex Calandhal centraal; een vergelijking tussen een commerciële exploitant en een stichting.

In de onderstaande vergelijkingen gebruiken we de gegevens over het economisch en het sociaal rendement, die in het vorige hoofdstuk zijn gepresenteerd. We gebruiken daarbij meestal een uitkomst, die het gemiddelde weergeeft van de jaren 2010 tot 2012. Hierdoor houden we rekening met eventuele toevallige uitkomsten.²¹

3.2 Vergelijking 1: beheer en exploitatie door gemeente of een commerciële partij

Economisch rendement

Sporthal De Pijp wordt beheerd en geëxploiteerd door stadsdeel Zuid en bij het Bijlmer Sportcentrum gebeurt dit door Optisport in opdracht van stadsdeel Zuidoost.

Zoals uit het vorige hoofdstuk bleek, waren de gegevens bij stadsdeel Zuid voor een behoorlijk deel aanwezig. Voor het Bijlmer Sportcentrum was dit niet het geval. Om toch een vergelijking te kunnen maken hebben we op basis van de wel beschikbare gegevens van het sportcomplex en de verdeling van kosten bij de andere sporthallen een schatting gemaakt²². In onderstaande tabel zijn de resultaten opgenomen van beide sporthallen.

Tabel 3.1 - Vergelijking economisch, sociaal rendement sporthallen en kwaliteit informatie

Stadsdeel	Zuid	Zuidoost
Sportaccommodatie	De Pijp	Bijlmer (sporthal)
exploitatie	gemeente	particulier
soort hal	complex	complex
oppervlakte in m ²	3.069	1.773

²⁰ Omdat de gegevens (aantallen, uren, financiën) van de sporthal in het Bijlmer sportcomplex niet op dat niveau beschikbaar waren, heeft de rekenkamer een 'simulatie' gemaakt om de sporthal te kunnen vergelijken.

²¹ Te denken valt aan onderhoudswerkzaamheden, waardoor een sporthal tijdelijk (gedeeltelijk) is gesloten, waardoor hogere kosten gemaakt zijn en er minder bezoekers zijn geweest.

²² Dit wordt toegelicht in bijlage 4.

Stadsdeel	Zuid	Zuidoost
Sportaccommodatie	De Pijp	Bijlmer (sporthal)
gemiddeld aantal bezoekers	286.510	66.969
gemiddelde opbrengsten	€ 286.555	€129.014
gemiddeld exploitatietekort	-€ 528.690	€-150.503
Economisch rendement		
Dekkingspercentage	35%	46%
Exploitatietekort per M ²	-€ 172	€ - 85
Exploitatietekort per bezoek	-€ 1,85	€ -2,25
Sociaal rendement		
Gemiddeld verhuurde uren	11.092	2.773
Bezettingsgraad	81%	65%
Gemiddeld bezoek per uur	26	24
Kwaliteit informatie	+/-	--

+/-=*redelijk*, --=*slecht*

Zoals de tabel laat zien is qua oppervlakte De Pijp veel groter voor activiteiten voor de binnensport dan het Bijlmer Sportcentrum. In het Bijlmer Sportcentrum is één sporthal opgenomen; in De Pijp twee sporthallen en 3 zalen.

De opbrengsten van €286.555,- zijn in De Pijp duidelijk hoger dan in het Bijlmer Sportcentrum waar gemiddeld €129.014,- binnenkomt. Doordat er beduidend meer bezoekers in De Pijp komen zijn de totale opbrengsten hoger. Maar per bezoeker is de gemiddelde opbrengst in de Pijp € 1,00, in de sporthal van het Bijlmer Sportcentrum is dit gemiddelde € 1,93.

De opbrengsten in De Pijp betreffen in hoofdzaak directe opbrengsten; in de Bijlmer zijn de indirecte opbrengsten²³ substantieel hoger; 26% ten opzichte van 11%.

Het exploitatietekort van De Pijp in stadsdeel Zuid is duidelijk hoger dan in Zuidoost. Het exploitatietekort wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de hogere personeelskosten die sportcomplex De Pijp heeft ten opzichte van het Bijlmer Sportcentrum; gemiddeld ruim €255.000,-.²⁴

Op twee van de drie indicatoren scoort het Bijlmer Sportcentrum beter dan De Pijp; in De Pijp is alleen het exploitatietekort per bezoek lager dan in het Bijlmer complex. Het economisch rendement van de private exploitatie van de sporthal in het Bijlmer Sportcentrum lijkt dus beter dan dat van de exploitatie door de gemeente in stadsdeel Zuid.

²³ Indirecte opbrengsten zijn bijvoorbeeld de inkomsten van pacht, reclame, kluisjes e.d.

²⁴ De rekenkamer merkt hierbij op dat in de personeelskosten een deel materiële kosten zijn opgenomen die niet gespecificeerd konden worden.

Sociaal rendement

Bij een vergelijking van het sociaal rendement van de particuliere commerciële exploitatie van het Bijlmer Sportcentrum met De Pijp doen zich enige problemen voor. De in de tabel opgenomen gegevens van het Bijlmer Sportcentrum betreffen alleen het sociaal rendement van de sporthal. Die van het Sportcomplex De Pijp betreffen het hele sportcomplex. Toch kunnen we aan de hand van de toetsaspecten van het sociaal rendement van het Bijlmer Sportcentrum de volgende opmerkingen maken:

- het aantal bezoekers van de sporthal in het Bijlmer Sportcentrum (67.000) lijkt aan de lage kant; het aantal bezoekers van de afzonderlijke (twee) sporthallen in De Pijp varieert van 100.000 tot 125.000 per jaar;
- het aantal verhuurde uren van het Bijlmer Sportcentrum is laag: 2.773 uur. Dat is lager dan dat van de 2 sporthallen in De Pijp; deze hebben samen ongeveer 7.000 uren per jaar. Het aantal verhuurde uren in het Bijlmer Sportcentrum is ook lager dan in de hallen in Oost (2.935) en Centrum (3.380);
- daardoor is de bezettingsgraad van de sporthal in het Bijlmer Sportcentrum de laagste van alle hier onderzochte sporthallen: 65%. In elk van de sporthallen is 'leegstand', maar deze is dus het grootste in het Bijlmer Sportcentrum;
- het aantal bezoekers per uur in het Bijlmer Sportcentrum is relatief hoog (24). Dit is slechts iets lager dan het aantal bezoekers per uur in Sportcomplex De Pijp (26) en hoger dan dat van de hallen in Oost en Centrum;
- het bereik van de verschillende doelgroepen is in De Pijp groter dan in het Bijlmer Sportcentrum.

Onze indruk, op basis van de drie toetsaspecten, is dat het sociaal rendement van de particuliere commerciële exploitatie van de sporthal in het Bijlmer Sportcentrum in vergelijking met die van het sportcomplex in Zuid vrij laag is te noemen.

Kwaliteit informatie

De kwaliteit van de informatie van stadsdeel Zuid is redelijk, van het Bijlmer Sportcentrum slecht. Stadsdeel Zuid beschikt over (gerealiseerde) verhuurde uren (per onderdeel van de hal) en financiële informatie van sporthal De Pijp over de onderzoeksjaren. Het stadsdeel heeft geen bezoekcijfers beschikbaar van het sportcomplex. Stadsdeel Zuidoost en/of Optisport beschikken niet over de, gerealiseerde, verhuurde uren en de financiële gegevens van de sporthal over de onderzochte periode. De beschikbare financiële gegevens zijn op het niveau van het sportcentrum en niet op het niveau van de (activiteiten van de) sporthal. Bezoekcijfers van de sporthal over de vermelde jaren waren niet beschikbaar.

Samenvatting exploitatie door gemeente of particulier

Het blijkt dat het economisch rendement van het Bijlmer Sportcentrum op de drie toetsaspecten beter scoort dan De Pijp. Voor een groot deel wordt dit verklaard door de hoge onderhoudskosten bij De Pijp. Ten aanzien van het sociaal rendement is sprake van het tegenovergestelde; stadsdeel Zuid behaalt op alle drie de toetsaspecten

een hogere score dan Optisport. Uit de vergelijking blijkt dat het Bijlmer Sportcentrum meer doelmatig is bij het economisch rendement maar sporthal De Pijp bij het sociaal rendement.

De wijze van beheer en exploitatie van een sporthal alleen lijkt dus niet de bepalende factor voor meer of juist minder doelmatigheid te zijn.

3.3 Vergelijking 2: beheer en exploitatie bij gemeente of een stichting

3.3.1 Vergelijking 2A: enkele sporthal

Economisch rendement

De Zeeburghal in stadsdeel Oost is in exploitatie bij de gemeente; de Oostenburghal in stadsdeel Centrum bij de Stichting Space. Het gaat in beide gevallen om een enkele sporthal zonder verdere faciliteiten. Een vergelijking van de gegevens over het economisch rendement van de twee hallen levert het volgende op.

Tabel 3.2 - Vergelijking economisch, sociaal rendement sporthallen en kwaliteit informatie

Stadsdeel	Oost	Centrum
Sportaccommodatie	Zeeburg	Oostenburg
exploitatie	gemeente	stichting
soort hal	enkel	enkel
oppervlakte in M ²	1.440	1.392
gemiddeld aantal bezoekers	40.500	57.000
gemiddelde opbrengsten	€ 94.001	€ 92.140
gemiddeld exploitatietekort	-€ 198.294	-€ 204.159
Economisch rendement		
Dekkingspercentage	35%	31%
Exploitatietekort per M ²	-€ 138	-€ 147
Exploitatietekort per bezoek	-€ 4,90	-€ 3,58
Sociaal rendement		
Gemiddeld verhuurde uren	2.935	3.380
Bezettingsgraad	69%	80%
Gemiddeld bezoek per uur	14	17
Kwaliteit informatie	-	+/-

-=matig, +/-= redelijk

De twee enkele sporthallen zijn vergelijkbaar qua oppervlakte en voorzieningen. Dit blijkt ook uit de opbrengsten.

De opbrengsten van de twee hallen zijn vergelijkbaar, ongeveer €94.000,- per jaar in Oost en ongeveer €92.000,- per jaar in Centrum. Door het mindere aantal bezoekers

van de Oostenburghal in Centrum betekent dit dat de opbrengsten per bezoeker van de Zeeburghal hoger zijn: €2,32 tegenover €1,62. De opbrengsten komen hoofdzakelijk of helemaal uit de directe opbrengsten, er zijn weinig tot geen indirecte opbrengsten.

Het exploitatiesaldo laat bij de gemeentelijke exploitatie in Oost een lager tekort zien: €198.294,- tegenover €204.159,- in Centrum. Dit lagere tekort wordt vooral veroorzaakt door de lagere personeelslasten van de Zeeburghal. Die waren gemiddeld per jaar €124.019,- tegenover €183.875,- in Centrum. Bij de Zeeburghal is sprake van minder personeel (3 fte) dan bij de Oostenburghal (4 fte). Maar ook per fte zijn de personeelslasten in Oost iets lager. Alleen de overige kosten waren in Oost iets hoger.

Het gevolg van de vergelijkbare opbrengsten en het lagere exploitatietekort van de Zeeburghal is dat het dekkingspercentage van die hal dus hoger is: 35% tegenover 31% van de Oostenburghal. Omdat het in oppervlakte vergelijkbare hallen zijn is ook het exploitatietekort per m² van de Zeeburghal lager: €138 tegenover €147. Alleen het exploitatietekort per bezoeker is in Oost hoger: €4,90 tegenover €3,58. Dit wordt veroorzaakt door het lagere aantal bezoekers van de Zeeburghal. De Zeeburghal behaalt op twee indicatoren van het economisch rendement een betere score dan de Oostenburghal. Het economisch rendement van de gemeentelijke exploitatie van de Zeeburghal in Oost is dus beter dan dat van de exploitatie door een stichting van de Oostenburghal in Centrum.

Sociaal rendement

Als we de twee sporthallen in Oost en Centrum met elkaar vergelijken kunnen we het volgende constateren:

- de Oostenburghal heeft meer verhuurde uren (3.380 tegenover 2.935).
- de Oostenburghal heeft meer bezoekers (57.000) dan de Zeeburghal (40.500);
- de bezettingsgraad van de Oostenburghal is daardoor hoger (80% tegenover 69% in de Zeeburghal);
- het bezoek per uur is in de Oostenburghal iets hoger (17) dan in de Zeeburghal (14); het gaat vooral om een hoger aantal bezoekers in de aan het onderwijs verhuurde uren.

Uit de vergelijking blijkt dat de Oostenburghal op alle drie de toetsaspecten een betere score behaalt dan de Zeeburghal. Het sociaal rendement van de exploitatie door stichting Space van de Oostenburghal is dus beter te noemen dan dat van de gemeentelijke exploitatie van de Zeeburghal.

Kwaliteit informatie

De kwaliteit van de informatie Stichting Space is redelijk. De stichting beschikt over de verhuurde uren, het bezoek en de financiële gegevens van de sporthal. De rekenkamer merkt wel op dat het aantal verhuurde uren dat door de stichting Space is opgegeven niet overeenkomt met de uren zoals deze in het verhuursysteem AMIS van DMO zijn opgenomen. Gemiddeld is er een verschil van 300 uren per jaar. Waardoor dit verschil ontstaat, is niet duidelijk.

De kwaliteit van de informatie van stadsdeel Oost is matig. Bezoekcijfers waren niet beschikbaar over de periode van onderzoek. De verhuurde uren waren niet allemaal bij het stadsdeel zelf beschikbaar. De financiële gegevens waren grotendeels wel beschikbaar maar geven geen specificatie naar opbrengsten van de gebruikers.

3.3.2 Vergelijking 2B: sportcomplex

Economisch rendement

Het sportcomplex De Pijp in stadsdeel Zuid is in exploitatie bij de gemeente; de Calandhal in stadsdeel Nieuw-West bij de Stichting Sportcomplex Calandhal. Het betreft sportcomplexen met elk twee sporthallen en een aantal nevenzalen. Bij Sporthal De Pijp zijn dat een bokszaal, een dojo en een zaal voor denksport; bij de Calandhal gaat het om twee gymzalen en een dojo. De Calandhal beschikt daarnaast over nog meer faciliteiten, zoals fysiotherapie, fitness, een aerobicsruimte en eigen parkeergelegenheid. Deze voorzieningen zijn verhuurd.

Tabel 3.3 -Vergelijking economisch, sociaal rendement sporthallen en kwaliteit informatie

Stadsdeel	Zuid	Nieuw-West
Sportaccommodatie	De Pijp	Caland
exploitatie	gemeente	stichting
soort hal	complex	complex
oppervlakte in M ²	3.069	3.324
gemiddeld aantal bezoekers	286.510	350.000
gemiddelde opbrengsten	€ 286.555	€412.600
gemiddeld exploitatietekort	-€ 528.690	€-324.467
Economisch rendement		
Dekkingspercentage	35%	56%
Exploitatietekort per M ²	-€ 172	€ -98
Exploitatietekort per bezoek	-€ 1,85	€ -0,93
Sociaal rendement		
Gemiddeld verhuurde uren	11.092	19.290
Bezettingsgraad	81%	91%
Gemiddeld bezoek per uur	26	18
Kwaliteit informatie	+/-	--

+/-=redelijk, --= slecht

In de overzichtstabel hebben we de gegevens van het hele sportcomplex opgenomen. In het bijzonder voor de Calandhal zijn geen gegevens voor de afzonderlijke hallen beschikbaar. Voor Sportcomplex De Pijp zijn die er wel, ook al zijn ook die voornamelijk op basis van toerekening (door de rekenkamer) verkregen. Een vergelijking

tussen de twee sportcomplexen lijkt ons goed mogelijk, omdat het aantal zalen en de oppervlakte vergelijkbaar zijn. Een vergelijking van die gegevens levert het volgende op.

De opbrengsten van de Calandhal zijn een stuk hoger dan die van Sportcomplex De Pijp: gemiddeld €412.600,- tegenover €286.555,- per jaar. De Calandhal verkrijgt niet alleen relatief veel directe opbrengsten binnen maar ook veel indirecte opbrengsten; gemiddeld €75.000,- per jaar. In De Pijp bedraagt dit gemiddelde €33.000,- per jaar. Omdat het aantal bezoekers van de Calandhal hoger is dan dat van Sportcomplex De Pijp is het verschil per bezoeker kleiner: €1,18 tegenover €1,00. Van Sportcomplex De Pijp is bekend dat de opbrengsten van de twee sporthallen daar bijna 90% van alle opbrengsten uitmaken.

Het exploitatietekort van de Calandhal in Nieuw-West is duidelijk lager dan dat van Sportcomplex De Pijp in Zuid: €324.467,- tegenover €528.690,-. Dit heeft verschillende oorzaken.

Zoals eerder genoemd zijn de opbrengsten in de Calandhal beduidend hoger ruim €140.000 meer dan in De Pijp. Daarnaast zijn de personele lasten en de kosten van het onderhoud hoger in De Pijp. Van belang is dat het Sportcomplex De Pijp is gebouwd in 1981, terwijl de Calandhal in 2007 gereed kwam. De Calandhal is dus relatief nieuw waardoor er normaliter de eerste jaren minder hoge onderhoudskosten zijn.

Een andere oorzaak voor het verschil in exploitatietekort zijn de personeelslasten. Die waren bij de Calandhal lager dan bij Sportcomplex De Pijp: respectievelijk €277.800,- en €367.03,- per jaar. Naast de eerder genoemde vertekening (geen specificatie van materiële kosten die opgenomen zijn bij personeelskosten) wordt dit veroorzaakt door een te verwachten verschil in personeelslasten als gevolg van lagere CAO lasten. Andere verschillen tussen de twee sportcomplexen komen voort uit de verschillende kosten voor energie en water. Die waren bij Sportcomplex De Pijp €27.200,- (33%) hoger dan bij de Calandhal. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat oudere sporthallen minder energiezuinig gebouwd zijn dan meer recente sporthallen. De overige kosten waren bij de Calandhal hoger. Dit wordt vooral veroorzaakt door de bestuurskosten van €30.000,- per jaar.

Hogere opbrengsten en een lager exploitatietekort leiden tot een veel hoger dekkingspercentage bij de Calandhal: 56% tegenover 35% bij Sportcomplex De Pijp. Door de vergelijkbare omvang van de twee sportcomplexen is ook het exploitatietekort per m² van de Calandhal duidelijk lager: €98,- tegenover €172,-. Omdat de Calandhal meer bezoekers heeft, is ook het exploitatietekort per bezoeker daar lager: €0,93 tegenover €1,85 bij Sportcomplex de Pijp.

Het economisch rendement van de exploitatie door een stichting van de Calandhal in Nieuw-West is dus beter dan dat van de gemeentelijke exploitatie van het Sportcomplex de Pijp in stadsdeel Zuid.

Sociaal rendement

Als we de sportcomplexen van de stadsdelen Nieuw-West en Zuid met elkaar vergelijken dan valt het volgende op:

- de Calandhal heeft meer bezoekers (350.000) dan Sportcomplex De Pijp (286.500);
- de Calandhal heeft meer verhuurde uren: 19.290 tegenover 11.092 bij Sportcomplex De Pijp;
- daardoor is de bezettingsgraad van de Calandhal hoger: 91% tegenover 81%;
- maar het aantal bezoekers per uur in Sportcomplex De Pijp is hoger dan dat van de Calandhal: 26 tegenover 18;
- een verdere vergelijking hiervan is niet te maken, omdat de gegevens van de Calandhal hiervoor ontbreken.

De gegevens van de Calandhal moeten met de nodige voorzichtigheid worden gebruikt omdat er enige onzekerheid is over zowel het aantal bezoekers (geen nadere specificatie) als het aantal verhuurde uren (door de rekenkamer berekend op grond van de, door de stichting, opgegeven bezettingsgraad). Onze indruk is echter dat het sociaal rendement van de exploitatie door de stichting van de Calandhal beter is te noemen dan dat van de gemeentelijke exploitatie van Sportcomplex De Pijp. Dit is met name gebaseerd op de directe opbrengsten van de Calandhal. Deze zijn beduidende hoger dan in sporthal De Pijp; dit impliceert dat het aantal verhuurde uren voor de verschillende doelgroepen in de Calandhal hoger moet zijn.

Kwaliteit informatie

Over de kwaliteit van de informatie van stadsdeel Zuid is al eerder geschreven (zie vergelijking 1); deze is redelijk.

Dit geldt niet voor sportcomplex De Calandhal. Gegevens over gerealiseerde verhuurde uren van het sportcomplex zijn niet op activiteitsniveau beschikbaar maar ook niet op totaal niveau. Van de gegevens die wel beschikbaar zijn, zoals het eigen bezettingspercentage, zijn er twijfels over de betrouwbaarheid. De aangeleverde bezettingsgraden zijn erg hoog en lijken niet overeen te komen met de opbrengsten.²⁵ Ook waren er geen cijfers over het bezoek aan de verschillende activiteiten over de jaren 2010, 2011 en 2012 beschikbaar.

Samenvatting exploitatie door gemeente of stichting

Bij de enkele sporthallen scoort het economisch rendement op de drie toetsaspecten bij sporthal Zeeburg beter dan bij sporthal Oostenburg. Verklarende factoren zijn de lagere onderhoudskosten en de relatief lage personele lasten. Dit laatste is opvallend omdat veelal de personele kosten bij gemeentelijke exploitatie juist hoger zijn. Op het toetsaspect 'exploitatietekort per bezoeker' is het verschil miniem. Bij de toetsaspecten van het sociaal rendement doet sporthal Oostenburg het duidelijk beter: zij behaalt op

²⁵ De rekenkamer heeft op basis van de aangeleverde bezettingsgraden en de openstellingsuren berekend hoeveel uren er verhuurd zouden moeten zijn. Het aantal uren is niet alleen erg hoog maar lijkt niet overeen te stemmen met de opgegeven opbrengsten. Doordat het aantal verhuurde uren niet beschikbaar was bij het stadsdeel en de stichting Sportcomplex Calandhal (en geen specificatie van de verhuurde uren), kon de rekenkamer geen verdere analyse hiervan maken.

alle drie de toetsaspecten een hogere score. Sporthal Zeeburg kent dus een doelmatiger exploitatie vanuit het economisch rendement, maar sporthal Oostenburg een doelmatiger exploitatie vanuit het sociaal rendement.

Bij de sportcomplexen scoort de Calandhal op de drie toetsaspecten van het economisch rendement beter dan sporthal de Pijp. Een verklaring hiervoor zijn de hoge onderhoudskosten en personeelslasten bij De Pijp. Bij de toetsaspecten van het sociaal rendement heeft de Calandhal op twee van de drie toetsaspecten een betere score. Sportcomplex De Pijp behaalt een hogere score bij het gemiddelde bezoek per uur. Ook bij een vergelijking tussen beheer en exploitatie door de gemeente of een stichting lijken dus geen duidelijke verschillen in doelmatigheid op te treden.

3.4 Vergelijking 3: particuliere commerciële exploitatie of exploitatie door stichting

Economisch rendement

Het Bijlmer Sportcentrum is in opdracht van stadsdeel Zuidoost in exploitatie bij een particuliere exploitant. Naast een sporthal bestaat dit complex uit een zwembad, een fitnessruimte en een multifunctionele ruimte. Het is de enige sporthal van de gemeente in Amsterdam die een particuliere commerciële exploitant heeft.

Door zijn samenstelling, combinatie sporthal en zwembad, is het Bijlmer Sportcentrum maar in beperkte mate vergelijkbaar met het sportcomplex in Nieuw-West, de Calandhal. Zoals eerder beschreven, wordt deze geëxploiteerd door de Stichting Sportcomplex Calandhal.

Voor het Bijlmer Sportcentrum zijn slechts beperkte gegevens voor handen. Bij vergelijking 1 hebben we aangegeven hoe we tot aannames voor dit sportcentrum zijn gekomen. De rekenkamer heeft op basis van deze aannames een vergelijking gemaakt tussen de beide sportcomplexen. Een vergelijking op het niveau van alle sporthallen (en zalen) afzonderlijk is helaas niet mogelijk omdat de gegevens daarvoor voor het grootste deel bij de Calandhal en het Bijlmer Sportcentrum ontbreken.

Tabel 3.4 - Vergelijking economisch, sociaal rendement sporthallen en kwaliteit informatie

Stadsdeel	Nieuw-West	Zuidoost
Sportaccommodatie	Caland	Bijlmer (sporthal)
exploitatie	stichting	particulier
soort hal	complex	complex
oppervlakte in M ²	3.324	1.773
gemiddeld aantal bezoekers	350.000	66.969
gemiddelde opbrengsten	€412.600	€129.014
gemiddeld exploitatietekort	€-324.467	€-150.503
Economisch rendement		
Dekkingspercentage	56%	46%
Exploitatietekort per m ²	€ -98	€ - 85

Stadsdeel	Nieuw-West	Zuidoost
Sportaccommodatie	Caland	Bijlmer (sporthal)
Exploitatietekort per bezoek	€ -0,93	€ -2,25
Sociaal rendement		
Gemiddeld verhuurde uren	19.290	2.773
Bezettingsgraad	91%	65%
Gemiddeld bezoek per uur	18	24
Kwaliteit informatie		
	--	--

--= slecht

De opbrengsten van De Calandhal zijn beduidend hoger dan dat van de sporthal in het Bijlmer Sportcentrum. De verklaring hiervoor is dat de Calandhal twee sporthallen en drie zalen heeft die opbrengsten genereren en het Bijlmer Sportcentrum slechts één sporthal voor de binnensport. Per bezoeker is de opbrengst in Zuidoost (€ 2,25) echter beduidend hoger dan in Nieuw-West (€ 1,18).

Opvallend is het relatief lage aantal bezoekers in de sporthal van het Bijlmer Sportcentrum. Weliswaar heeft De Calandhal meerdere hallen en zalen maar in dit complex komen ruim vijf keer zo veel bezoekers als in de hal van het Bijlmer Sportcentrum.

Het exploitatietekort is in absolute zin het laagste in het Bijlmer Sportcentrum; ruim de helft van het sportcomplex in Nieuw-West. Dit is niet vreemd gezien de grotere omvang van het sportcomplex De Calandhal. Maar ook per m² is het tekort bij het Bijlmer Sportcentrum lager. Per bezoeker is het tekort in het Bijlmer Sportcentrum van de sporthal juist hoger.

De dekkingspercentages van beide sportcomplexen verschillen duidelijk: dat van de Calandhal is duidelijk hoger (56%) dan dat van het Bijlmer Sportcentrum (46%). Op alle drie de toetsaspecten van het economisch rendement verschillen beide sportaccommodaties dus duidelijk.

Sociaal rendement

Bij een vergelijking van het sociaal rendement van de particuliere commerciële exploitatie van het Bijlmer Sportcentrum met het door een stichting geëxploiteerde sportcomplex De Calandhal doen zich verschillende problemen voor.

De in de tabel opgenomen gegevens bij het onderdeel sociaal rendement bij het Bijlmer Sportcentrum gelden alleen voor de sporthal. Die van de Calandhal betreffen het hele sportcomplex. Verder waren bij beide accommodaties de beschikbare gegevens beperkt en onvolledig.

Aan de hand van de toetsaspecten van het sociaal rendement kunnen we de volgende opmerkingen maken:

- het aantal bezoekers van de sporthal in het Bijlmer Sportcentrum (67.000) lijkt aan de lage kant; het aantal bezoekers in de Calandhal is 350.000 per jaar. Dit aantal is weliswaar van toepassing op 2 hallen en 3 zalen maar bij de vergelijking met De Pijp bleek dat de afzonderlijke (twee) sporthallen in De Pijp een variatie hebben van 100.000 tot 125.000 bezoekers per jaar;
- het aantal verhuurde uren van het Bijlmer Sportcentrum is laag: 2.773 uur. Op basis van het eigen bezettingspercentage van De Calandhal zouden de hallen gemiddeld 4.225 uren per jaar verhuurd zijn;
- daardoor is de bezettingsgraad van de sporthal in het Bijlmer Sportcentrum de laagste van alle hier onderzochte sporthallen: 65%. In elk van de sporthallen is 'leegstand' maar deze is dus het grootste in het Bijlmer Sportcentrum;
- het aantal bezoekers per uur in het Bijlmer Sportcentrum is relatief hoog (24). Dit is aanzienlijk hoger dan het aantal bezoekers per uur in Sportcomplex De Calandhal (18).

Onze indruk is dat het sociaal rendement van de particuliere commerciële exploitatie van de sporthal in het Bijlmer Sportcentrum in vergelijking met die van sportcomplex De Calandhal in Nieuw-West lager is. Op het toetsaspect 'gemiddeld bezoek per uur' doet het Bijlmer Sportcentrum het wel beter; op de ander twee toetsaspecten de Calandhal.

Kwaliteit informatie

De kwaliteit van de beschikbare informatie is bij beide sportcomplexen slecht. Zo ontbreken gegevens over de (gerealiseerde) verhuurde uren per onderdeel van de accommodatie, ontbreken openstellingsuren, bezoekcijfers en financiële opbrengsten per gebruikersgroep in de onderzochte periode. Bovendien zijn er twijfels over de volledigheid en betrouwbaarheid van gegevens zoals de eigen bezettingspercentages. Door het ontbreken van gerealiseerde, verhuurde uren op het niveau van de activiteiten zijn deze niet te controleren.

Samenvatting exploitatie door particulier of stichting

De Calandhal scoort bij het economisch rendement op alle toetsaspecten beter dan de sporthal van het Bijlmer Sportcentrum. Bij het sociaal rendement heeft de Calandhal op twee van de drie toetsaspecten een betere score. De hal van het Bijlmer Sportcentrum behaalt een hogere score bij het gemiddelde bezoek per uur. Bij deze vergelijking lijkt beheer en exploitatie door een stichting eerder tot meer doelmatigheid te leiden dan beheer en exploitatie door een particulier.

3.5 Conclusies

In de voorgaande paragrafen zijn de gegevens gepresenteerd van vijf sportaccommodaties met verschillende vormen van beheer en exploitatie in de stadsdelen Centrum, Nieuw-West, Oost, Zuid en Zuidoost. Deze zijn met elkaar vergeleken. Dit met als doel de onderzoeksvraag te beantwoorden:

In hoeverre is er bij beheer en exploitatie van sporthallen door niet-gemeentelijke partijen sprake van meer of minder doelmatigheid dan bij beheer en exploitatie door gemeentelijke afdelingen?

Meer doelmatigheid is meer gebruikers (of meer verschillende of meer tevreden gebruikers) per euro aan kosten. Deze norm is geoperationaliseerd door aan het economisch en sociaal rendement toetsaspecten te koppelen. Op basis van deze toetsaspecten zijn de verschillende vormen van beheer en exploitatie met elkaar vergeleken die in de gemeente Amsterdam voorkomen.

In onderstaand overzicht zijn de resultaten van de onderzochte sportaccommodaties in zijn geheel opgenomen.

Tabel 3.5 - Overzicht economisch en sociaal rendement sporthallen

Stadsdeel	Centrum	Nieuw-West	Oost	Zuid	Zuidoost
Sportaccommodatie	Oostenburg	Caland	Zeeburg	De Pijp	Bijlmer
exploitatie	stichting	stichting	gemeente	gemeente	particulier
soort hal	enkel	complex	enkel	complex	complex
oppervlakte in M ²	1.392	3.324	1.440	3.069	1.773
gemiddeld aantal bezoekers	57.000	350.000	40.500	286.510	66.969
gemiddelde opbrengsten	€ 92.140	€412.600	€ 94.001	€ 286.555	€129.014
gemiddeld exploitatietekort	-€ 204.159	€-324.467	-€ 198.294	-€ 528.690	€-150.503
Economisch rendement					
Dekkingspercentage	31%	56%	35%	35%	46%
Exploitatietekort per m ²	-€ 147	€ -98	-€ 138	-€ 172	€ - 85
Exploitatietekort per bezoek	-€ 3,58	-€ 0,93	-€4,90	-€ 1,85	€ -2,25
Sociaal rendement					
Gemiddeld verhuurde uren	3.380	19.290	2.935	11.092	2.773
Bezettingsgraad	80%	91%	69%	81%	65%
Gemiddeld bezoek per uur	17	18	14	26	24
Kwaliteit informatie	+/-	--	-	+/-	--

+/-= redelijk, -=matig, --= slecht

De belangrijkste conclusies van dit hoofdstuk kunnen als volgt worden samengevat.

Basale gegevens over de sporthallen en sportcomplexen zijn niet standaard beschikbaar. Deze gegevens zijn wel noodzakelijk om het economisch en sociaal rendement van een sportaccommodatie te kunnen bepalen. Informatie over het aantal verhuurde uren, specificatie van opbrengsten, kosten en bezoek is beperkt of niet aanwezig. Opvallend is dat de informatie bij gemeentelijk geëxploiteerde sportaccommodaties niet volledig beschikbaar is maar bij andere exploitanten (stichting of particuliere, commerciële exploitatie) beperkt of in het geheel niet. Stichting Space vormt voor een deel een uitzondering met betrekking tot gegevens over het bezoek en de urenregistratie.

De wijze van beheer en exploitatie van sportaccommodaties lijkt voorsnog niet de enig bepalende factor te zijn voor de doelmatigheid. Bij de drie vergelijkingen die we hierboven maken is geen exploitant aan te wijzen die zowel economisch als sociaal doelmatiger werkt. Particuliere exploitatie van het Bijlmer Sportcentrum leidt tot een beter economisch rendement dan gemeentelijke exploitatie van sportcomplex De Pijp. Het sociaal rendement van sporthal De Pijp is echter beter. Bij de vergelijkingen tussen exploitatie door de gemeente of een stichting valt het goede economische rendement op van de gemeentelijke exploitatie van sporthal Zeeburg. Exploitatie van de Oostenburghal door een stichting levert echter een beter sociaal rendement op. Bij de vergelijking van de sportcomplexen is het economisch rendement bij exploitatie door een stichting in De Calandhal beter dan bij de gemeentelijke exploitatie van sportcomplex De Pijp, maar het verschil in sociaal rendement is beperkt. Een uitzondering is wellicht de exploitatie door een stichting in vergelijking met die door een particulier. De exploitatie van de Calandhal levert een beter economisch rendement op dan van het Bijlmer Sportcentrum door een particulier. Bij het sociaal rendement scoort de Calandhal op 2 van de 3 toetsaspecten beter. Maar bij deze conclusie past wel de nodige voorzichtigheid, omdat juist de gegevens van deze 2 accommodaties tot de meeste vragen leiden over de betrouwbaarheid en volledigheid.

Opvallend is dat het aantal bezoekers in sportcomplexen veel hoger lijkt dan in de enkele sporthallen zonder verdere faciliteiten, ook als uitgegaan wordt van de bezoekers per afzonderlijke sporthal (in een complex). De verhouding tussen het aantal bezoekers per hal in een complex tot die van een enkele sporthal bedraagt 2 à 3 tot 1. Ook het aantal bezoekers per uur is in sportcomplexen hoger dan in enkele sporthallen. Het sociaal rendement van sporthallen in sportcomplexen is dus hoger. Het Bijlmer Sportcentrum vormt hierbij wel een uitzondering; deze sporthal heeft een opvallend lage bezettingsgraad en laag aantal bezoekers. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat dit complex een combinatie is van een sporthal met een zwembad. Bij de enkele sporthallen is – het economisch rendement van sporthal Zeeburg toch goed te noemen ondanks het lage sociale rendement. Andersom leidt bij de sportcomplexen een vrij hoog sociaal rendement bij sportcomplex De Pijp niet direct tot een hoger economisch rendement. Dit geldt echter ook andersom. Een hoger economisch rendement lijkt niet noodzakelijkerwijs te leiden tot een lager sociaal rendement. Economisch en sociaal rendement liggen dus niet per definitie in elkaars verlengde.

4 Sportparken; kosten onderhoud voetbalvelden

In het vorige hoofdstukken hebben we de eerste onderzoeksvraag behandeld met betrekking tot de binnensportaccommodaties, in het bijzonder de sporthallen. In dit hoofdstuk behandelen we de tweede onderzoeksvraag betreffende de sportparken, specifiek de kosten van het (dagelijks) onderhoud aan de voetbalvelden.

De onderzoeksvraag luidt als volgt:

In hoeverre is er bij meer schaalgrootte sprake van meer of minder doelmatigheid bij het beheren en de exploitatie van sportparken?

Bij deze vraag gaat het om de doelmatigheid bij de gemeentelijke sportparken. Om praktische redenen hebben we ons hierbij beperkt tot de sportparken in de stadsdelen Noord en Oost. Vanwege de vergelijkbaarheid hebben we ons onderzoek gericht op de kosten van het dagelijks onderhoud van de voetbalvelden. De onderzochte periode is eveneens van 2010 tot en met 2012. De stadsdelen Noord en Oost zijn gekozen vanwege de schaalgrootte. Stadsdeel Noord heeft 10 sportparken met 34,8 voetbalvelden. Van de parken zijn er inmiddels twee opgeheven. Stadsdeel Oost heeft 6 sportparken. Hiervan beschikken er slechts 4 over voetbalvelden, in totaal met 42,5 velden. Door de grotere schaal zou stadsdeel Oost dus in staat moeten zijn de sportparken doelmatiger te exploiteren.

We hebben de stadsdelen gevraagd de (gemiddelde) onderhoudskosten per jaar van de voetbalvelden, natuurgras en kunstgras, aan te leveren. De door de stadsdelen opgegeven kosten zijn door de rekenkamer per veld uitgedrukt. In de volgende paragrafen zijn de resultaten daarvan opgenomen.

4.1 Stadsdeel Noord

4.1.1 Sportparken

In stadsdeel Noord liggen voor de buitensport 10 sportparken met 34,8 voetbalvelden, “verdeeld over 9 parken”. Van de (voetbal) sportparken zijn er inmiddels 2 opgeheven; een derde voetbalsportpark wordt in juni 2014 opgeheven. De sportparken zijn in het overzicht van de onderstaande tabel opgenomen. Daarin wordt ook aangegeven per park hoeveel en wat voor soort voetbalvelden er zijn. Stadsdeel Noord heeft bij de natuurgrasvelden een onderscheid gemaakt in grassportvelden en grastrainingsvelden voor voetbal.

Tabel 4.1 – Overzicht sportparken met aantal voetbalvelden stadsdeel Noord

Sportparken	Natuurgras	Kunstgras	Opmerking
Durgerdam	1 grassportveld 1 grastrainingsveld		
Schellingwoude	1 grassportveld 2 grastrainingsvelden	1 kunstgrasveld	

Sportparken	Natuurgras	Kunstgras	Opmerking
De Weeren	2 grassportvelden 1 grastrainingsveld		1 veld is niet meer verhuurd, vanaf eind 2012 zijn alle voetbalvelden uit de verhuur gehaald
Elzenhagen	3 grassportvelden 2 grastrainingsvelden		de sportvelden zijn in gebruik tot medio 2014
Vliegenbos			heringericht als tennispark
Buiksloterbanne	2 grassportvelden	1 kunstgrasveld	vanaf najaar 2014 uitgebreid met 1 kunstgrasveld
Kadoelen	2 grassportvelden 1,8 grastrainingsveld	1 kunstgrasveld	
Tuindorp Oostzaan	2 grassportvelden 1 grastrainingsveld	1 kunstgrasveld	het kunstgrasveld is begin 2013 in gebruik genomen
Oostzanerwerf	3 grassportvelden 1 wetravel	2 kunstgrasvelden	het kunstgrasveld is begin 2013 in gebruik genomen
De Melkweg	2 grassportvelden 1 grastrainingsveld		de voetbalvelden worden niet meer verhuurd
Totaal	28,8 natuurgrasvelden (18)	5 (6) ²⁶ kunstgrasvelden	

De sportparken zijn eigendom van het stadsdeel en in eigen beheer; het stadsdeel doet de exploitatie van deze accommodaties zelf. Het gaat in het totaal om het beheer en onderhoud van 29 natuurgrasvelden en 6 kunstgrasvelden.²⁷ Zoals uit de tabel blijkt worden niet alle velden inmiddels meer verhuurd en zijn er sportparken opgeheven. Het stadsdeel voert nu nog het onderhoud uit bij 18 natuurgrasvelden en 6 kunstgrasvelden voor voetbal. Vanaf het seizoen 2014-2015 voert het stadsdeel het onderhoud uit bij 15,8 natuurgrasvelden en 8 kunstgrasvelden.

4.1.2 Kosten (dagelijks) onderhoud voetbalvelden

De rekenkamer onderzocht op basis van de opgave van het stadsdeel de gemiddelde kosten per voetbalveld aan de hand van de kosten voor het dagelijks onderhoud: deze zijn opgenomen in de personele kosten en de overige kosten. De overige kosten betreffen voornamelijk materiële kosten en uitbesteed werk. In onderstaande tabel zijn de gemiddelde kosten van het onderhoud per voetbalveld voor natuur- en kunstgrasvelden van stadsdeel Noord opgenomen.

²⁶ Tussen haakjes het aantal per 2014.

²⁷ Deze zijn gebaseerd op een opgave van stadsdeel Noord.

Tabel 4.2 – Overzicht gemiddelde kosten onderhoud voetbalveld stadsdeel Noord

Kosten	€	%
Natuurgrasveld		
<i>personele kosten</i>	€ 13.482	67,6%
<i>overige kosten</i>	€ 6.448	32,4%
Totale onderhoudskosten	€ 19.931	100,0%
Grastrainingsveld (incl. verlichting)		
<i>personele kosten</i>	€ 17.335	72,6%
<i>overige kosten</i>	€ 6.543	27,4%
Totale onderhoudskosten	€ 23.878	100,0%
Kosten	€	%
Kunstgrasveld		
<i>personele kosten</i>	€ 22.874	86,0%
<i>overige kosten</i>	€ 3.720	14,0%
Totale onderhoudskosten	€ 26.594	100,0%

De gemiddelde kosten van onderhoud voor een natuurgrasveld zijn € 19.931,- per jaar in stadsdeel Noord; voor een grastrainingsveld € 23.878,-. De gemiddelde kosten van onderhoud aan een grastrainingsveld zijn bijna € 4.000,- hoger dan bij een natuurgrasveld voor wedstrijden. Gemiddeld zijn de onderhoudskosten van een voetbalveld op basis van natuurgras dus € 21.905,- in stadsdeel Noord.

Een kunstgrasveld kost aan onderhoud totaal € 26.594,- per jaar in Noord.

De personele kosten vormen bij kunstgras een substantieel groter deel van de kosten dan bij de velden op basis van natuurgras.

4.2 Stadsdeel Oost

4.2.1 Sportparken

In stadsdeel Oost liggen voor de buitensport 6 sportparken die door het stadsdeel beheerd worden. De sportparken, inclusief Jeugdland, zijn in het overzicht in de onderstaande tabel opgenomen. Daarin wordt ook per park aangegeven hoeveel en wat voor soort voetbalvelden er zijn²⁸.

Tabel 4.3 – Overzicht sportparken met aantal voetbalvelden stadsdeel Oost

Sportparken	Natuurgras	Kunstgras
Drieburg	8 natuurgrasvelden	4 kunstgrasvelden
Voorland	2 natuurgrasvelden	4 kunstgrasvelden
Middenmeer	12 natuurgrasvelden	10 kunstgrasvelden
Diemerpark	0,5 natuurgrasvelden	2 kunstgrasvelden

²⁸ Deze gegevens zijn gebaseerd op de opgave van stadsdeel Oost.

Sportparken	Natuurgras	Kunstgras
Jeugdland Valentijnkade	no	no
IJburg voetbal hockey	no	no
IJburg tennis	no	no
Totaal	22,5	20

no=geen velden opgegeven

Deze sportparken zijn eigendom van het stadsdeel en in eigen beheer; het stadsdeel doet de exploitatie van deze accommodaties zelf.

4.2.2 Kosten (dagelijks) onderhoud voetbalvelden

De rekenkamer onderzocht op basis van de opgave van het stadsdeel de gemiddelde kosten per voetbalveld aan de hand van de kosten voor het dagelijks onderhoud: deze zijn opgenomen in de personele kosten en de overige kosten. De overige kosten betreffen voornamelijk materiële kosten en uitbesteed werk. In onderstaande tabel zijn de gemiddelde kosten van het onderhoud per voetbalveld van stadsdeel Oost opgenomen.

Tabel 4.4 – Overzichtgemiddelde kosten onderhoud voetbalveld stadsdeel Oost

Kosten	€	%
Natuurgrasveld		
personele kosten	€ 20.299	74,3%
overige kosten	€ 7.009	25,7%
Totale onderhoudskosten	€ 27.308	100,0%
Kunstgrasveld		
personele kosten	€ 13.356	77,4%
overige kosten	€ 3.903	22,6%
Totale onderhoudskosten	€ 17.259	100,0%

De gemiddelde kosten van onderhoud voor een natuurgrasveld per jaar zijn in totaal € 27.308,- in stadsdeel Oost. Voor een kunstgrasveld zijn de gemiddelde kosten voor het onderhoud € 17.259,-.

De personele kosten vormen bij kunstgras een substantieel groter deel van de kosten dan bij de velden op basis van natuurgras.

4.3 Vergelijking kosten (dagelijks) onderhoud voetbalvelden

De rekenkamer heeft de resultaten van de stadsdelen Noord en Oost vergeleken en in onderstaand overzicht opgenomen.²⁹

²⁹ Het eerste cijfer heeft betrekking op de onderzochte periode (2010 tot en met 2012); tussen haakjes is bij stadsdeel Noord het aantal per 2014 opgenomen.

Tabel 4.5 – Vergelijking stadsdelen Noord en Oost onderhoud voetbalvelden

	Stadsdeel Noord	Stadsdeel Oost
	aantal	aantal
Natuurgrasveld	18	22,5
Grastrainingveld	10,8	
Kunstgrasveld	5 (6)	20
Aantal parken	10	6
Kosten onderhoud		
<i>natuurgrasveld</i>	€ 19.931	€ 27.308
<i>grastrainingsveld</i>	€ 23.878	
<i>kunstgrasveld</i>	€ 26.594	€ 17.259

Uit de tabel blijkt dat stadsdeel Noord in de onderzochte periode het meeste aantal natuurgrasvelden had: 28,8 velden voor voetbal. Stadsdeel Oost had in de onderzochte periode 22,5 voetbalvelden op natuurgras.

Qua kunstgrasvelden had stadsdeel Oost het grootste aantal in beheer en onderhoud, namelijk 20 velden; in Noord was dit aantal in de onderzochte periode 5.

De totale onderhoudskosten voor een voetbalveld op natuurgras zijn in stadsdeel Noord lager zijn dan in stadsdeel Oost: €19.931,- tegenover €27.308,-. Het onderhoud aan een grastrainingsveld in Noord kost aanzienlijk meer, maar ligt nog onder de kostprijs van het onderhoud in stadsdeel Oost.

Het gemiddelde onderhoud aan een natuurgrasveld in stadsdeel Oost is ruim een derde duurder dan in stadsdeel Noord. Het grootste deel van de meerkosten betreft de personele kosten. Stadsdeel Noord zet gemiddeld ruim 250 personele uren in per jaar voor het onderhoud per veld en in stadsdeel Oost is dit gemiddeld ruim 380 personele uren. Dit houdt in dat in Noord ruim een derde minder personele uren voor het onderhoud per natuurgrasveld worden ingezet.

Noord had een groter aantal natuurgrasvelden dan Oost (28,8 tegenover 22,5), maar verspreid over 9 sportparken, terwijl Oost slechts op 4 sportparken natuurgrasvelden heeft. Schaalgrootte lijkt hier geen doorslaggevende gunstige factor (voor Oost) te zijn. De belangrijkste verklaring voor het gevonden verschil lijkt daarom dat stadsdeel Noord het beleid heeft om het dagelijks onderhoud van de velden alleen 'binnen de lijnen' uit te voeren³⁰. Stadsdeel Oost voert het ook 'buiten de lijnen' uit.

De gemiddelde totale kosten voor het onderhoud van een kunstgrasveld voor voetbal is lager in stadsdeel Oost: €17.259,- tegenover €26.594,- in Noord. Het onderhoud aan het kunstgrasveld in Noord is dus meer dan de helft duurder vergeleken met de kosten voor onderhoud in Oost. Ook bij de kunstgrasvelden wordt het grootste deel van de meerkosten veroorzaakt door de personele uren. Gemiddeld worden er in

³⁰ Zie Beheer van sporthallen en sportparken, fase 1; mei 2013.

stadsdeel Oost voor het onderhoud 250 personele uren per jaar ingezet voor onderhoud aan het kunstgrasveld; in Noord zijn de opgegeven uren ruim 430 personele uren. Dit zou inhouden dat, vergeleken met Oost, in Noord ruim 40% meer uren worden ingezet.

Oost heeft 20 kunstgrasvelden op 4 sportparken, terwijl Noord 5 (6 in 2014) kunstgrasvelden verspreid over 5 sportparken heeft. Hier lijkt schaalgrootte wel een doorslaggevende gunstige factor voor stadsdeel Oost te zijn: meer velden op minder parken leidt tot gemiddeld lagere kosten per veld.

De rekenkamer constateert wel dat de kosten voor de kunstgrasvelden in Noord hoger zijn dan je mag verwachten gezien het beleid van Noord dat onderhoud alleen 'binnen de lijnen' wordt uitgevoerd. Bij een nadere analyse van de uitgevoerde werkzaamheden in Noord en de daaraan gekoppelde personele uren bleek dat het stadsdeel toch werkzaamheden 'buiten de lijnen' bij de kunstgrasvelden had opgenomen³¹. Als deze werkzaamheden buiten beschouwing worden gelaten, is het aantal personele uren, dat meer ingezet wordt in stadsdeel Noord nog altijd ongeveer 85 uur. De totale onderhoudskosten per veld in Noord worden dan bijna €22.000,-; bijna €5.000,- meer als in stadsdeel Oost.

De rekenkamer constateert ook dat bij het onderhoud van de kunstgrasvelden in stadsdeel Oost geen kosten voor werkzaamheden 'buiten de lijnen' zijn opgevoerd.

4.4 Conclusies

De belangrijkste conclusies van dit hoofdstuk, de kosten van het onderhoud van de voetbalvelden in de sportparken in de stadsdelen Noord en Oost, kunnen als volgt worden samengevat.

We constateren dat de stadsdelen Noord en Oost verschillende kostensoorten en personele werksoorten definiëren en gebruiken voor het onderhoud aan de velden. Dit bemoeilijkt een exacte vergelijking in de totale onderhoudskosten. De reikwijdte van het dagelijks onderhoud van de voetbalvelden is een grijs gebied.

- Stadsdeel Noord lijkt het beleid uit te voeren om het dagelijks onderhoud 'binnen de lijnen' van het voetbalveld uit te voeren. In de praktijk worden echter toch werkzaamheden buiten lijnen uitgevoerd, met name bij het onderhoud van de kunstgrasvelden.
- Stadsdeel Oost voert bij de natuurgrasvelden het onderhoud ook buiten de lijnen uit. Dit lijkt bij de kunstgrasvelden niet het geval te zijn.

De personele kosten van het onderhoud vormen zowel bij de natuurgrasvelden als bij de kunstgrasvelden voor voetbal de belangrijkste kostenpost. Bij de kunstgrasvelden vormen deze kosten 75% of meer van de kosten.

Op grond van de vergelijking tussen het onderhoud bij de sportparken in stadsdelen Noord en Oost komen we tot de conclusie dat schaalgrootte niet altijd een doorslaggevende factor is voor de doelmatigheid.

³¹ Het gaat hierbij om kosten voor werkzaamheden aan hekwerk, bruggen en het afvoeren van afval.

De gemiddelde kosten van het (dagelijks) onderhoud van natuurgrasvelden voor voetbal zijn in stadsdeel Noord lager dan in stadsdeel Oost. Gemiddeld bij de wedstrijdvelen ruim €7.000,-. Schaalgrootte lijkt hier geen doorslaggevende gunstige factor (voor Oost). Het verschil lijkt met name het gevolg van het beleid van stadsdeel Noord om het onderhoud alleen binnen de lijnen uit te voeren.

De gemiddelde kosten van het (dagelijks) onderhoud van kunstgrasvelden voor voetbal zijn in stadsdeel Oost lager dan in stadsdeel Noord. Gemiddeld ruim € 9.500,-. Hier lijkt schaalgrootte de doorslaggevende gunstige factor voor stadsdeel Oost te zijn: meer velden op minder parken leidt tot gemiddeld lagere kosten per veld. Dit is ook nog het geval als we een correctie maken voor de door Noord opgevoerde werkzaamheden buiten de lijnen.

Bijlage 1 – Overzicht met geraadpleegde documenten

Stadsdeel Centrum

- Raamovereenkomst Beheer & Exploitatie sportbedrijf Amsterdam-Centrum (18 december 2006);
- Stichting Space; Vraagformulering budgetsubsiëring 2103 (27 april 2012);
- Stichting Space; Bezoekerstevredenheid onderzoek vragenlijst en uitwerking (oktober 2009);
- Stichting Space; MOP 2012-2021 (23 mei 2011);
- Stichting Space; 2 spreadsheets offerte 2012;
- Stichting Space; spreadsheet offerte 2011;
- Stichting Space; spreadsheet offerte 2010;
- Stichting Space; Financiën 2010-2012 (3 oktober 2013);
- Ingevulde basisgegevens sporthallen 1 en 2 van de rekenkamer (oktober 2013);
- Beschikking verlening budgetsubsidie 2011 (10 januari 2011).

Stadsdeel Nieuw-West

- Nota Demarrage – Sport in Slotervaart 2009-2012 (2009);
- Nota Sport- en beweegplan Geuzenveld-Slotermeer 2009-2012 (2009);
- Nota Sport- en Beweegplan stadsdeel Osdorp 2009-2012 (maart 2009);
- Uitvoeringskader Sport- en beweegplan 2009-2012 Geuzenveld-Slotermeer (kenmerk UVK d.d. 031109);
- Sportnota Sport ook meer in Osdorp – sportvoorzieningenbeleid 2006-2016, deelraadsbesluit van 27 september 2006;
- Uitvoeringsplan sportparken stadsdeel Nieuw-West 2012 (in 2011 vastgesteld door de deelraad);
- Investerings- en onderhoudsplan Sportparken 2013-2014 (in 2012 vastgesteld door het dagelijks bestuur en geagendeerd voor de betreffende raadscommissievergadering van maart 2013);
- Nota Vastgoed Nieuw-West (2012);
- Vaststellen bedrijfsplan en oprichting Stichting Sportpark De Eendracht (Besluit dagelijks bestuur Nieuw-West, 3 april 2012);
- Oprichten stichting sportcentrum Ookmeer (Besluit dagelijks bestuur Nieuw-West, 25 januari 2011);
- Exploitatieovereenkomst Sportcentrum Caland, maart 2008;
- Evaluatie Stichting Sportcentrum Caland, BMC (2 maart 2009);
- Weekschema gebruiksrooster Calandhal (november 2013);
- Bezoek in een week (november 2013);
- Jaarrekening 2010 Sportcentrum Caland (1 april 2011);
- Ingevulde basisgegevens Sportcentrum Calandhal sporthallen 1 en 2 van de rekenkamer (oktober 2013).

Stadsdeel Noord

- Sportnota 2002-2005, Noord sport voort (geen datum);
- Sportnota 200-2012, Noord volop in beweging (geen datum);
- Toekomst voetbalverenigingen en sportaccommodaties (2011); diverse stukken en besluit deelraad;
- Sportraad, Toekomst sportparken Amsterdam Noord (2011) en reactie stadsdeel Noord (2012);
- Voortgangsrapportages optimalisatie sportaccommodaties (2012);
- Vastgoedplan (Nota Vastgoedbeleid Amsterdam Noord (Rigo Research en Advies BV, 2007);
- Heroverwegingsplannen 2012-2014 (2011);
- Programmabegroting 2012;
- Gegevens DMO (t.b.v. onderzoek door BMC 2012: Validatie gegevens begrotingen sport stadsdelen Amsterdam);
- Strategiebesluit sporthal Elzenhagen (2011);
- Uitwerkingen scenario's Elzenhagen (2012);
- Besluit deelraad toekomst voetbalverenigingen en sportaccommodaties (2012);
- Db-besluit optimalisatie sportaccommodaties (2012);
- Memo sportparken (24 juli 2013);
- Verslagen van geïnterviewde verantwoordelijke bij stadsdeel Noord (maart 2013, oktober 2013, december 2013);
- Overzicht kosten per veld (oktober 2013);
- Diverse uitdraaien financieel systeem (o.a. Key 2 Finance) t.b.v. onderhoudskosten voetbalvelden;
- Inge vulde basisgegevens sportparken 1 en 2 van de rekenkamer (oktober 2013).

Stadsdeel Oost

- Nota Sport en Bewegen Oost-Watergraafsmeer 2009-2012 (2009);
- Nota Sport- en beweegplan Zeeburg 2009-2012 (2009);
- Nota visie beheer exploitatie en ontwikkeling van sportaccommodaties in stadsdeel Oost (2012);
- Sportplan 2013-2016 stadsdeel Oost (2012);
- Beheer- en onderhoudsplan sportparken Oost-Watergraafsmeer (2007);
- Doelen Inspanningen Netwerk Sportstimulering 2012 stadsdeel Oost, uitvoeringsparagraaf van het Sportplan 2013-2016;
- Spreadsheets onderhoudskosten voetbalvelden (oktober 2013);
- Uitdraai overzicht kosten 2012 onderhoud (september 2013);
- Inge vulde basisgegevens sportparken 1 en 2 van de rekenkamer (oktober 2013).

Stadsdeel Zuid

- Memo Tarieven verhuur Sportaccommodaties 2011-2012 (5 april 2011);
- Beleidsnota Vastgoed Zuid 2011-2015 (geen datum);
- Afspraken inzake tijdelijk beheer en exploitatie voormalig sportcentrum USC (geen datum);

- Notitie Sport in Systematiek (13 april 2011) inclusief bijlage 1 (knelpunten sportparken) en bijlage 2 (onderhoudskosten 2011 tot en met 2020 voor de sportparken);
- Notitie Sportbedrijf stadsdeel Zuid van Living Vision (26 juli 2012);
- Ambitiedocument Afdeling Sport Amsterdam stadsdeel Zuid (26 juli 2012);
- Sportnota 2013-2016 Beleid & uitvoering (26 oktober 2012);
- Gegevens DMO (t.b.v. onderzoek door BMC 2012: Validatie gegevens begrotingen sport stadsdelen Amsterdam);
- Programmabegroting 2012;
- Verslagen van geïnterviewde verantwoordelijken bij stadsdeel Zuid (maart 2013);
- Uitdraaien AMIS van DMO (september 2013) van De Pijp; weekdag 2013, per maand (2012), weekdag (overdag en avond) 2013, per jaar (2010, 2011, 2012, 2013);
- Voorbeeld reserveringsoverzicht week oktober van De Pijp (oktober 2013);
- Werklijsten week oktober 2013 Apollohal en De Pijp (oktober 2013);
- Onderhoudsplan sport Planon 2013 (oktober 2013);
- Spreadsheet KVS-begroting 2012 (oktober 2013);
- Spreadsheet gebruikers De Pijp (november 2013);
- Inge vulde basisgegevens sporthallen 1 en 2 van de rekenkamer (oktober 2013).

Stadsdeel Zuidoost

- Mantelovereenkomst Bijlmer Sportcentrum (mei 2009);
- Gebruiksrooster sporthal Bijlmer Sportcentrum 2012/2013;
- Financieel verslag 2011 Optisport Amsterdam Zuidoost B.V. (10 juli 2012);
- Financieel verslag 2012 Optisport Amsterdam Zuidoost B.V. (29 april 2013);
- Jaarrekeningen 2011, 2012 en 2013;
- MOP, stadsdeel Zuidoost (geen datum);
- Achtergrondnotitie onderhoud BSC, stadsdeel Zuidoost (19 september 2011);
- Nieuwbouw Bijlmer Sportcentrum, Twijnstra Gudde Management Consultants (5 januari 2004);
- Openstellingsrooster Bijlmer sportcentrum 2012-2013;
- Overzicht en spreadsheet personele uren Bijlmer sportcentrum (18 oktober 2013);
- Verzoek vaststellen subsidie 2010 (9 augustus 2011);
- Subsidiebeschikking exploitatiesubsidie BSC, stadsdeel Zuidoost (17 juli 2009);
- Herziene beschikking bijdrage in exploitatie BSC 2009-2013, stadsdeel Zuidoost (7 december 2010);
- Meerjarenplanning BSC versie 2.0, stadsdeel Zuidoost (geen datum);
- Spreadsheet bezoek Bijlmer sportcentrum (november 2013);
- Rapportage beleidsplan Bijlmersportcentrum 2012, Optisport (27 februari 2013);
- Rapportage beleidsplan Bijlmersportcentrum (eerste twee kwartalen), Optisport (27 september 2013);
- Beleidsplan Bijlmer sportcentrum 2009-2010 (december 2008);
- Inge vulde basisgegevens sporthallen 1 van de rekenkamer (oktober 2013).

Bijlage 2 – Overzicht met geïnterviewde en geraadpleegde personen

Tabel B.2.1 - Overzicht geïnterviewde en geraadpleegde personen

Persoon	Functie	Organisatie
Geïnterviewde		
Judith Kacen	beleidsadviseur sport	Stadsdeel Nieuw-West
Robert Cornelisse	vastgoedbeheerder	Stadsdeel Nieuw-West
Hans van Milligen	hoofd afdeling vastgoed	Stadsdeel Nieuw-West
Nico Wauben	teamleider vastgoed	Stadsdeel Nieuw-West
Renger Ruiter	Programma- en projectmanager	Stadsdeel Nieuw-West
Betty Bijl	afdelingsmanager sport	Stadsdeel Noord
Ids Bosma	senior adviseur bedrijfsvoering	Stadsdeel Noord
José Molenaar	adviseur afdeling sport	Stadsdeel Noord
Cathy Lake	financieel adviseur	Stadsdeel Noord
Hans van Moorsel	afdelingsmanager	Stadsdeel Noord
Hugo Hilgers	medewerker beleidsrealisatie	Stadsdeel Oost
Gerrit de Koe	teammanager buitenaccommodaties	Stadsdeel Oost
Ilan Stoelinga	senior adviseur financieel beleid	Stadsdeel Oost
Marijke Bouman	afdelingsmanager sport	Stadsdeel Zuid
Hella Hoetmer	coördinator kwaliteit en ondersteuning	Stadsdeel Zuid
Evelyne van Wijk	manager	Stadsdeel Zuidoost
Hans Posthuma	senior adviseur beleidsrealisatie	Stadsdeel Zuidoost
David Luft	manager	Stadsdeel Zuidoost
Diederik Fit	adviseur beleidsrealisatie	Stadsdeel Zuidoost
Rina Terol	senior adviseur Financiën	Stadsdeel Zuidoost
Enno Balder	senior vastgoed adviseur	Stadsdeel Zuidoost
Tycho Knevel	operationeel manager	Optisport
Aart-Jan van den Berg	directeur	Stichting Space
Sybrand de Goede	Hoofd administratie	Stichting Space
Eric Kuiper	????	Stichting Space
Abdel Alkali	????	Stichting Space
Adri Jonges	directeur	Stichting Sportcomplex Calandhal
Geraadpleegde		
Henk Stokhof	hoofd afdeling Sport	DMO

Bijlage 3 – Specificatie economisch rendement sporthal De Pijp

Tabel 2.27 - Economisch rendement per hal/zaal sportcomplex De Pijp stadsdeel Zuid

Onderdeel	2010	2011	2012
Sporthal 1			
opbrengsten	€ 122.529	€ 126.439	€ 157.505
kosten	€ 386.732	€ 389.777	€ 508.621
expl.tekort	-€ 264.203	-€ 263.338	-€ 351.116
Dekkingspercentage	31,7%	32,4%	31,0%
Exploitatietekort per m ²	-€ 183	-€ 183	-€ 244
Opbrengsten per bez.	€ 1,19	€ 1,22	€ 1,53
Expl.tekort per bez.	-€ 2,56	-€ 2,55	-€ 3,40
Sporthal 2			
opbrengsten	€ 114.415	€ 119.090	€ 122.936
kosten	€ 335.943	€ 325.175	€ 294.353
expl.tekort	-€ 221.529	-€ 206.084	-€ 171.417
Dekkingspercentage	34,1%	36,6%	41,8%
Exploitatietekort per m ²	-€ 201	-€ 187	-€ 155
Opbrengsten per bez.	€ 0,93	€ 0,97	€ 1,00
Expl.tekort per bez.	-€ 1,80	-€ 1,68	-€ 1,40
Dojo			
opbrengsten	€ 18.370	€ 19.244	€ 22.047
kosten	€ 46.356	€ 42.765	€ 44.423
expl.tekort	-€ 27.986	-€ 23.521	-€ 22.376
Dekkingspercentage	39,6%	45,0%	49,6%
Bokszaal			
opbrengsten	€ 11.307	€ 10.777	€ 10.581
kosten	€ 23.395	€ 16.505	€ 18.637
expl.tekort	-€ 12.088	-€ 5.728	-€ 8.056
Dekkingspercentage	48,3%	65,3%	56,8%
Denksport			
opbrengsten	€ 1.957	€ 1.277	€ 1.191
kosten	€ 3.419	€ 3.662	€ 5.972
expl.tekort	-€ 1.462	-€ 2.385	-€ 4.781
Dekkingspercentage	57,2%	34,9%	19,9%

In de tabel is naast de kosten en opbrengsten per hal of zaal het dekkingspercentage opgenomen. Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de opbrengsten de kosten afdekken. De opbrengsten betreffen niet alleen de directe opbrengsten die verkregen worden via de tarieven maar ook de indirecte opbrengsten zoals pacht of reclame. Deze zijn via een verdeelsleutel toegerekend aan de verschillende onderdelen in het sportcomplex. Daarnaast is voor de twee sporthallen het exploitatietekort per oppervlakte en per bezoeker aangegeven.

Op basis van de tabel kan geconcludeerd worden dat gemiddeld genomen de boks- en danszaal het beste economisch rendement genereert. De twee sporthallen worden echter het meest gebruikt. Het dekkingspercentage van sporthal 1 is gemiddeld genomen over de jaren lager dan van sporthal 2. Desondanks was het exploitatietekort per M² van sporthal 1 in 2010 lager dan dat van sporthal 2. Het exploitatietekort per bezoeker in 2010 was van sporthal 1 juist hoger dan dat van sporthal 2.

Bijlage 4 – Verzameling en bewerking informatie

Verzameling en bewerking

Sporthallen

De rekenkamer heeft de gegevens over de sporthallen in een aantal stappen verzameld. Als eerste is in juli 2013 een vragenlijst uitgezet onder de stadsdelen waarop zij konden aangeven welke gegevens zij wel en niet konden aanleveren. In september 2013 is daarop een vragenlijst uitgezet waarin de stadsdelen gegevens over de openstellingsuren van de sporthallen, verhuurde uren, bezettingsgraad, kosten, opbrengsten en personeel dienden in te vullen. In oktober, november en december zijn de gegevens verzameld. Naast de stadsdelen zijn gegevens verzameld bij de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling uit het zogenaamde systeem AMIS. Dit zijn de verhuurde uren uit het deel dat DMO verhuurt (namelijk op werkdagen na 17:00 uur en de weekends).

Over de verzamelde gegevens zijn de volgende opmerkingen te maken:

Verhuurde uren: Voor de Zeeburghal, Sporthal De Pijp en de Calandhal heeft de rekenkamer de door DMO verhuurde uren berekend op grond van gegevens uit het AMIS-systeem. De rest is verkregen van het stadsdeel (Oost, Zuid). Van de Oostenburghal zijn de gegevens van de stichting ontvangen. Voor het Bijlmer Sportcentrum kon de rekenkamer slechts een berekening van het aantal verhuurde uren maken op grond van het openstellingsrooster. Van stadsdeel Nieuw-West heeft de rekenkamer ook een rooster van een week ontvangen maar de daarin opgenomen gebruikers van de hal waren niet alle gebruikers en dus niet volledig. Dit is o.a. gebleken op basis van een deel van de gegevens die beschikbaar waren in het AMIS-systeem. De indeling in categorieën gebruikers is niet overal hetzelfde. Dit geldt voor de registratie van gebruikers bij de accommodaties zelf maar ook voor de registratie van de verhuurde uren bij de accommodaties en in het AMIS-verhuursysteem.

Bezettingsgraad: Voor het berekenen van de bezettingsgraad moest de rekenkamer in de meeste gevallen (uitzondering: Oostenburghal) uitgaan van een theoretisch aan te nemen totaal aantal te verhuren uren. Van de sporthal Oostenbrug heeft de rekenkamer wel een opgave gehad van het aantal openstellingsuren en verhuurde uren per jaar. Deze bleken echter niet te corresponderen met de openstellingstijden en het aantal weken dat de accommodatie toegankelijk is voor publiek. Van de Calandhal in stadsdeel Nieuw-West zijn

bezettingsgraden ontvangen. Worden deze bezettingsgraden in relatie gebracht met de door de Calandhal opgegeven openstellingsuren, dan lijken deze te hoog. Ook als deze uren gerelateerd worden aan de gerealiseerde opbrengsten van de jaren in de onderzochte periode. Vanwege het ontbreken van een 'lokale bezettingsgraad' bij de accommodaties heeft de rekenkamer gebruik gemaakt van een theoretische bezettingsgraad. Deze is gebruikt om de accommodaties onderling te vergelijken.

- Gebruikers: Alleen van de Oostenburghal was het aantal gebruikers bekend, omdat de stichting verplicht is dit bij te houden op grond van de subsidievoorwaarden van het stadsdeel. Voor alle andere hallen ontbrak dit. Voor het verkrijgen van een indicatie van het aantal gebruikers is op verzoek van de rekenkamer door de stadsdelen in twee weken in november 2013 geteld hoeveel gebruikers er per activiteit waren in de desbetreffende sporthal. Op basis daarvan is door de rekenkamer een gemiddelde week berekend, deze is vervolgens doorgetrokken naar het gemiddelde bezoek per jaar op basis van de aanname dat het gebruik van de ruimte gemiddeld 40 weken per jaar is. Deze werkwijze is toegepast in de Zeeburghal, Sporthal De Pijp. Van het Bijlmer Sportcentrum heeft de rekenkamer een overzicht van het jaar 2013 gekregen. Voor de Calandhal bleek alleen schatting van het aantal bezoekers per jaar mogelijk.
- Bezoekers: Van geen van de hallen zijn gegevens bekend over het aantal bezoekers van sportwedstrijden. Overigens is in een enkel geval (Oostenburghal) wel aangegeven dat dit nauwelijks relevant is, omdat er geen of nauwelijks bezoekers zijn.
- Kosten: Van de Oostenburghal, de Zeeburghal, Sporthal De Pijp en de Calandhal zijn overzichten verkregen van de kosten. In alle gevallen ging het om de kosten exclusief overhead. Voor Sporthal De Pijp zijn de personeelslasten inclusief de doorbelasting; binnen deze doorbelasting is een deel materiële kosten opgenomen die er niet uit te lichten was omdat specificatie hiervan niet mogelijk was. In een aantal gevallen is over de hoogte van specifieke kostenposten overleg gevoerd met de stadsdelen. Van het Bijlmer Sportcentrum waren alleen kosten beschikbaar van het totale complex; de rekenkamer heeft de kosten van de sporthal toegerekend op basis van de wel beschikbare gegevens (aantal FTE en de kosten daarvan) en de gemiddelde percentuele verdeling van de overige kosten op

basis van alle sporthallen. Op deze wijze is een simulatie gemaakt van de kosten van de sporthal in het complex.

- Opbrengsten: Van de Oostenburghal, de Zeeburghal, Sporthal De Pijp en de Calandhal zijn van de stadsdelen overzichten verkregen van de kosten. De opbrengsten zijn door de rekenkamer (her)berekend op basis van de geregistreerde opbrengsten van het door DMO gebruikte verhuursysteem (AMIS) en toegerekende opbrengsten (directe en indirecte). Het systeem van DMO genereert een deel van de directe opbrengsten; het overige deel komt direct bij het stadsdeel binnen. De rekenkamer constateert verschillen in de opbrengsten zoals deze af te leiden zijn uit het AMIS-systeem en de opgaven van de stadsdelen. De rekenkamer constateert ook op grond van de gegevens uit het AMIS-systeem dat er niet altijd huur wordt betaald of dat dit in het systeem niet aangegeven is. Voor het Bijlmer Sportcentrum heeft de particuliere exploitant een toerekening gemaakt van de opbrengsten naar de sporthal.
- Personeel: De personeelsformatie in de sporthallen is bekend, behalve voor het Bijlmer Sportcentrum. Hier heeft de exploitant een toerekening gemaakt voor de personeelsformatie van de sporthal.

Verzameling en bewerking ten behoeve van simulatie sporthal Bijlmer Sportcentrum

Schatting kosten Bijlmer Sportcentrum

Schatting van de verdeling van de kosten voor het Bijlmer Sportcentrum op grond van de door Optisport aangeleverde personele kosten voor 2013 (voor de sporthal: basis: verdeling FTE) en het aantal FTE van de sporthal in de jaren 2010, 2011 en 2012. Op basis van het percentuele aandeel van de personele kosten in de totale kosten zijn deze aangevuld met de gemiddelde kosten van de andere sporthallen van het onderzoek:

KOSTEN	2010	2011	2012	Gemiddelde over 3 jaar	percentage verdeling andere sporthallen
Personele kosten	168.710	97.619	71.274	112.535	40%
Onderhoud				99.475	35%
Kosten inhuur				9.117	3%
Energie				30.344	11%
Verzekeringen/belastingen				5.666	2%

KOSTEN	2010	2011	2012	Gemiddelde over 3 jaar	percentage verdeling andere sporthallen
Marketing				1.404	0%
Horeca				11.235	4%
Administratie en beheerkosten					
Afschrijvingskosten					
Overige kosten				9.742	3%
Totaal (controle)				279.518	100%

Sportparken: voetbalvelden

Verzameling en bewerking

- Werksoorten:** De rekenkamer heeft aan de stadsdelen Noord en Oost gevraagd bij de aangeleverde onderhoudskosten van het dagelijks onderhoud aan een voetbalveld op jaarbasis aan te geven welke werksoorten onderscheiden worden. Stadsdeel Noord onderscheidt 12 werksoorten bij natuurgras; stadsdeel Oost 28 werksoorten. Bij kunstgras onderscheidt stadsdeel Noord 13 werksoorten en Oost 8 werksoorten.
- Personele uren** Naast de vraag naar werksoorten heeft de rekenkamer ook gevraagd per werksoort aan te geven hoeveel uren dit per veld op jaarbasis kost.
- Kostensoorten:** Gevraagd is ook aan de genoemde stadsdelen de overige kosten zoals de materiële kosten, overige materiële kosten en uitbesteed werk van het dagelijks onderhoud aan de voetbalvelden aan te leveren.
- Toerekeningsleutel:** De rekenkamer heeft ook gevraagd in het overzicht van kosten de toerekeningsleutel aan te geven indien dit van toepassing was, hoeveel deze is en voor welke kostensoorten deze van toepassing was.
- Tarief personeel uur:** De rekenkamer heeft daarbij de aannahme gehanteerd dat een personeel uur €53,- kost.
- Kosten** Van stadsdeel Noord en Oost heeft de rekenkamer de kosten aangeleverd gekregen. Van stadsdeel Oost zijn de gegevens over het jaar 2012 gebruikt. In stadsdeel Noord was de rekenkamer genoodzaakt een combinatie van verschillende jaren te gebruiken en 'te verrekenen naar een jaar'. In stadsdeel Noord heeft de rekenkamer nog extra rondes ingelast voor het verzamelen en bewerken van gegevens uit de 'financiële systemen' omdat niet alle financiële gegevens op het niveau van de onderhoudskosten van een voetbalveld beschikbaar waren.

Rekenkamer Amsterdam

Frederiksplein 1
1017 XK Amsterdam

telefoon 020 552 2897
fax 020 552 2943
info@rekenkamer.amsterdam.nl
www.rekenkamer.amsterdam.nl